

Folkevirke

TEMA: *Den nødvendige historie*

Relanceringen af kanonbegrebet

Af professor i pædagogik Ove Korsgaard, Institut for Pædagogik, DPU

3

En bevægelse med en historie kan ikke væltes

Af dr.phil. adjungeret professor Birgitte Possing, Københavns Universitet

7

Man har brug for ikoner

Af historiker, ph.d., Aage Hoffmann

22

Der var engang...

Folkevirke

Social - kulturel - politisk oplysning

Udgivet af oplysningsbevægelsen
FOLKEVIRKE.

Bladet kan kun bestilles ved direkte
henvendelse til:

Folkevirkes kontor

Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal
1153 København K
Tlf. 33 32 83 11
e-mail: folkevirke@folkevirke.dk
www.folkevirke.dk

Dette nummer koster i styksalg
kr. 45,00 + porto.
Særpris for klassesæt.
Årsabonnement,
kr. 200,00 pr. år (incl. porto).

Redaktion

Annemarie Balle
(ansvarshavende)
Reventlowsgade 18, 4. sal tv.
1651 København V
Tlf. 39 29 13 17/39 29 90 60
Fax 39 29 17 19/39 29 90 77

Forretningsudvalg

Formand: Annemarie Balle
Næstformand: Jeanne Bau-Madsen
Kasserer: Ellis Grønvold
Britta Poulsen
Tove Hinriksen
Ellen Kristiansen
Karen Pihlkjær
Inger Margrete Christensen
Zara Y. Jensen

**Folkevirke er grundlagt af Bodil
Koch i 1944 som en tværpolitisk
oplysningsbevægelse for kvinder.**

**Deadline for næste nummer:
20. januar 2011**

Oplag: 1.200.
Tryk: Aars Bogtryk & Offset,
tlf. 98 62 17 11.
Layout: Louise Christensen.
ISSN 0015-5845

FORENINGEN AF
DANSKE
KULTUR-
TIDSSKRIFTER

Den nødvendige historie

»Uden historie bliver et menneske, en gruppe, en familie, en forening, en institution eller en bevægelse fundament- og rodløs. Og kan derfor lettere væltes. Folkevirke kan i dag ændre retning, mål, sammensætning eller vælge at lukke sig selv. Men Folkevirke kan ikke væltes omkuld, fordi den har sin historie«.

Sådan skriver adjungeret professor Birgitte Possing i sin artikel i dette nummer af Folkevirke. Det er en meget præcis formulering af historiens betydning – ikke kun for Folkevirke, men for alle. Professor Ove Korsgaard peger i sin artikel på sammenhængen mellem viden om ens egen historie og ens identitetsfølelse. En sammenhæng, som er blevet tydeliggjort efter de seneste års debatter om at udforme kanon for bl.a. litteratur, kultur og demokrati.

For, som Ove Korsgaard bl.a. skriver, de forskellige former for

kanon danner grundlag for, hvilken form for identitetspolitik, der skal føres i begyndelsen af det 21. århundrede i Danmark.

Eller, som han tilføjer, sat på spidsen kan man spørge, om den danske identitetspolitik skal bygge på kulturel assimilation eller politisk integration?

Et spørgsmål, der vækker til eftertanke.

Blandt dette temanummers øvrige artikler kan man læse om meget forskellige eksempler på, hvad den historiske bevidsthed betyder, og hvilke konsekvenser den kan have.

Folkevirke håber med dette temanummer at lægge op til debat og eftertanke.

Vel mødt til nye oplevelser i Folkevirke. Læs om de mange aktiviteter bagest i bladet!

Annemarie Balle, redaktør

Indhold

Relanceringen af kanonbegrebet	3
En bevægelse med en historie kan ikke væltes.	7
Rødde som giver livskraft.	13
Kolonihaven er dybt forankret i danskernes historiske bevidsthed.	15
Historiebevidsthed og identitet.	18
I Danmark glemmes man hurtigt	20
Man har brug for ikoner.	22
Inspirerende udfordringer for Folkevirke.	24
Folkevirke i internationalt selskab, Folkevirke vært for internationalt møde, Storytelling som kulturbærer.	26
»Kvindestemmer 2011«	27
Folkevirke info	28
Det sker i Folkevirke i de næste måneder	30
Hverdagens demokrati.	32

Relanceringen af kanonbegrebet

De tre nye kanoner – Litteraturkanonen, Kulturkanonen og Demokratikanonen – rejser spørgsmålet, om den danske identitetspolitik skal bygge på kulturel assimilation eller politisk integration

Af professor
i pædagogik
Ove Korsgaard,
Institut for
Pædagogik, DPU

I starten af 1990'erne skete der det overraskende, at kanonbegrebet blev relanceret. Hvorfor denne fornyede interesse for kanonbegrebet?

Skyldes det en langvarig autoritetstilbagegang, der har svækket de identitetsmæssige, kulturelle og politiske orienteringspunkter, som før stabiliserede samfundet? Og hvad med selve begrebet kanon? Bruges det i dag på samme måde som dengang, det refererede til Bibelens kanoniske skrifter? Eller bruges det på anden måde? I jagten på et svar vil jeg i denne artikel se nærmere på tre danske kanoninitiativer:

- *Litteraturkanon i 2004*
- *Kulturkanon i 2006*
- *Demokratikanon i 2008*

Litteraturkanon

Den aktuelle kanondebat begyndte som en debat om skønlitteratur og klassikere.

Undervisningsminister Bertel Haarder havde allerede i begyndelsen af 1990'erne nedsat et udvalg, der skulle udarbejde en litterær kanon. Udvalget udgav en rapport i 1994, ifølge hvilken det ikke er muligt at adskille begrebet klassiker fra begrebet kanon. Udvalget anbefalede, at alle elever i skolen skulle møde den form for litteratur, der betegnes med begrebet klassiker. Rapporten affødte en del diskus-

sion, men mere skete der ikke. I Danmark var tiden tydeligvis ikke moden til en relancering af kanonbegrebet.

Men da undervisningsministeren 10 år senere nedsatte et nyt kanonudvalg, lykkedes det at skabe opmærksomhed om den litterære kanon, som udvalget offentliggjorde i 2004. Udvalget fremlagde tre lister over forfatterskaber til anvendelse i folkeskolens og de gymnasiale uddannelsers danskundervisning. Den ene var en obligatorisk liste til brug i såvel folkeskole som i de gymnasiale uddannelser. De to andre var vejledende lister til brug i henholdsvis folkeskole og de gymnasiale uddannelser. I udvalgets rapport blev begreberne »klassiker« og »kanon« anskuet som to sider af samme sag. Da litterære værker ikke fødes som klassikere, besluttede udval-

get, at forfatterskaber, der først udfolder sig efter 1965, ikke medtages på listerne. Udvalget anførte endvidere, at læsning af litterære klassikere ved siden af sit hovedformål kan medvirke til at udvikle elevernes omverdensforståelse og især deres kendskab til menneskers vilkår op gennem historien. I modsætning til rapporten fra 1994 fik rapporten fra 2004 konsekvenser, idet udvalgets anbefalinger efterfølgende blev indarbejdet i folkeskolens og gymnasieskolens pensum. Uden nævneværdige konflikter genopstod Falkenstjerne – uden navns nævnelse.

Kulturkanon

Indtil 2004 var kanon og litterære klassikere stort set identiske begreber. Men siden 2004 er der sket det bemærkelsesværdige, at begrebet kanon er rykket ud af en

Den nye »Demokratikanon« blev præsenteret i et af Christiansborgs smukkeste rum »Samtaleværelset«. Herman Vedels grundlovsmaleri udgjorde en højtidelig baggrund.

© Undervisningsministeriet

litterær kontekst, hvilket i virkeligheden er et brud med en næsten 200-årig lang tradition. Ligesom kanonbegrebet tidligere blev trukket ud af en religiøs kontekst, trækkes begrebet nu ud af en litterær. Det skete delvist med udarbejdelse af den såkaldte kulturkanon, som i 2005 blev igangsat af kulturminister Brian Mikkelsen. Kulturkanonen skulle ifølge ministeren styrke landets sammenhængskraft, og han var overbevist om, at en kanon for dansk kunst og kultur ville »styrke fællesskabet, fordi den viser centrale dele af vores fælles historiske bagage«. I forhold til tidligere kanoner er det nye ved Brian Mikkelsens initiativ, at den skulle styrke fællesskabet ved hjælp af *dansk kunst*.

Kulturministeren nedsatte hele syv kanonudvalg, der svarer til de syv overordnede kunstarter inden for Kulturministeriets område, nemlig:

- Arkitektur
- Billedkunst
- Design og kunsthåndværk
- Film
- Litteratur
- Musik
- Scenekunst

Hvert udvalg skulle vælge 12 danske værker, der i særlig høj grad giver kunstneriske oplevelser.

Dramatisk forløb

Siden regeringsskiftet i 2001 havde den borgerlige regering ifølge Brian Mikkelsen ført en kultur- og værdikamp, som kanonprojektet indgik i. I en tale til Det konservative Folkepartis landsmøde i 2005 hævdede han, at kultur- og værdikampen begyndte som et opgør med kulturradikalismens indflydelse på dansk kulturliv. Men selv om denne kamp, ifølge Brian Mikkelsen, allerede er vundet, er der stadig mange slag, der skal slås. »En af de vigtigste handler om den konfronta-

De to udvalgsmedlemmer professor Ove Korsgaard og integrationskonsulent Esma Birdi ved præsentationen af »Demokratikanonen«.

tion, vi oplever, når indvandrere fra muslimske lande nægter at anerkende dansk kultur«. Det skal vi ikke acceptere. »En middelalderlig muslimsk kultur bliver aldrig lige så gyldig herhjemme som den danske kultur, der nu engang er groet frem på det stykke gamle jord, der ligger mellem Skagen og Gedser og mellem Dueodde og Blåvandshuk«.

Arbejdet var præget af spektakulære kriser, stor dramatik og en omfattende medieinteresse.

Kriserne skyldes i høj grad to modstridende opfattelser af forholdet mellem kultur og kunst. Det ene synspunkt er, at dansk kunst udgør kernen i dansk kultur. Det synes at være kulturministerens opfattelse. Det er kunsten, der skal styrke fællesskabet om dansk kultur. Den kulturkanon, der skulle udarbejdes, skulle derfor indeholde »kunstværker, der ikke er til at komme uden om, hvis man vil beskrive, hvad der er karakteristisk og markant i dansk kultur«.

Det andet synspunkt er, at kunst ikke udgør kulturens kerne; kunst er nemlig noget andet end kultur.

Det synes at være den opfattelse, som kanonudvalgets formand Jørn Lund havde – en opfattelse han uden tvivl delte med et flertal af kanonudvalgets medlemmer.

Modstridende kunstsyn

De modstridende opfattelser af synet på forholdet mellem kunst og kultur skabte store spændinger undervejs og havde nær resulteret i, at hele projektet var kuldsejlet. Med sin kulturkanon ville Brian Mikkelsen skabe samling om en fælles national kultur ved hjælp af dansk kunst. Og dermed trækker han på et syn på kunst og kultur, der fik stor gennemslagskraft i det 19. århundrede i Europa.

Slagordet for denne opfattelse blev: »Al god kunst er national«, et slagord som alle nationale bevægelser siden har tilsluttet sig – og gentaget op gennem det 20. århundrede, f.eks. af præsten og politikeren Søren Krarup, der i bogen »*Dansk kultur*« (1993) siger: »Al god kunst er national – det er dette, der er sagen«. Krarup henviser til den russiske digter Turgenev, der

hævder: »Uden for nationaliteten er der hverken kunst, sandhed eller liv, der er ingenting, slet ingenting«.

Det er tvivlsomt, om der overhovedet var medlemmer af de syv kanonudvalg, der var enige i det synspunkt, at al god kunst er national. Blandt kunstnere og kunstkendere har en anden opfattelse domineret gennem det 20. århundrede, nemlig at al god kunst beskæftiger sig med personlige, eksistentielle og universelle problemstillinger.

Flere udvalgsmedlemmer protesterede da også gentagne gange mod kulturministerens bestræbelser på at spænde deres arbejde med æstetik og kunst for hans kulturpolitiske kampvogn.

At lave en kulturkanon, hævdede professor Erik A. Nielsen, medlem af det litterære kanonudvalg, er en kvalificeret selskabsleg med kunst. Også Jørn Lund, der var formand for kanonudvalget, tog afstand fra kulturministerens intentioner ved at understrege, at »koblingen af kunstneriske oplevelser og danske værdier« ikke har udgjort grundlaget for udvalgets arbejde. I et interview i forbindelse med fremlæggelsen af kulturkanon i foråret 2006 fremhævede han, at begrebet kulturkanon i virkeligheden er et misvisende ord for arbejdet i de syv udvalg. Hvad de har udarbejdet er ikke en kulturkanon, men snarere en kunstkanon.

Brian Mikkelsen ville tydeligvis noget mere end blot at samle indsigtfulde og kloge mennesker til en kvalificeret selskabsleg, der mandede ud i lister over anerkendelsesværdige kunstværker. Han ville føre kulturkamp. Men den foreliggende kanon er ikke et specielt velegnet våben i denne kamp, idet ministeren tydeligvis ikke har fået den kulturkanon, han havde i tankerne, da han holdt sin tale til

Det konservative Folkepartis landsmøde i 2005. Han har ironisk nok snarere fået en slags kulturradikal kunstkanon. Vi har fået udmærkede lister over de kunstværker, vi for tiden værdsætter. De kan sikkert være til inspiration for mennesker, der i forvejen interesserer sig for kunst. Men at tro at en kanonisering af forskellige kunstværker styrker sammenhængskraften, synes i bedste fald at være en stærk idealistisk fejlslutning.

Demokratikanon

Den seneste kanon, der er kørt i stilling, er en demokratikanon, der blev udarbejdet af et udvalg, nedsat af regeringen i 2007 med det formål »at styrke kendskabet til de principper om frihed og folkestyre, som det danske samfund bygger på« (jeg blev udpeget til at sidde i udvalget). Udvalgets opgave er at »udpege de centrale begivenheder, filosofiske strømninger og poli-

tiske tekster, som har bidraget til debatten om og påvirket udviklingen af frihedsrettigheder og folkestyre i Danmark. I denne samling bør inddrages såvel udenlandske som danske og såvel historiske som mere nutidige bidrag«.

I kommissoriet angives det, at resultatet af udvalgets arbejde skal præsenteres i en demokratikanon bestående af de begivenheder, tænkere og tekster, som i særlig grad har præget synet på det enkelte menneskes frihedsrettigheder, samfundets sammenhængskraft og udviklingen af det danske demokrati.

Heller ikke arbejdet i demokratikanon-udvalget forløb uden dramatik og konflikt. Det største konfliktpunkt i udvalget var Muhammed-tegningerne. Skulle de med, eller skulle de ikke med? Argumenterne for at tage dem med var, at Muhammed-tegningerne havde kastet Danmark ud i den største

**Eksempler på
de tre danske
kanoninitiativer
fra henholdsvis
2004, 2006 og 2008.**

© Undervisningsministeriet

Sognepræst Kathrine Lilleør udtrykte ærgrelse over, at Muhammed-tegningerne ikke var kommet med i »Demokratikanonen«. Til højre professor David Gress.

udenrigspolitiske krise siden 2. verdenskrig, samt at ytringsfriheden var blevet antastet.

Argumenterne for ikke at tage dem med var følgende: For det første kan Muhammed-tegningernes virkningshistorie endnu ikke vurderes. For det andet ville Muhammed-tegningerne som kanonpunkt splitte frem for at samle, og dermed virke mod sin hensigt, idet befolkningen holdningsmæssigt er skarpt delt på det spørgsmål. For det tredje kunne Muhammed-tegningerne som kanonpunkt bære véd til den ofte fremførte påstand, at ytringsfrihed i Danmark er absolut, hvilket er udtryk for en fejlagtig beskrivelse af Danmarks forfatningsretlige tilstand, jf. straffelovens paragraf 140, den såkaldte blasfemisme-paragraf, og 266b, den såkaldte racismeparagraf. I Danmark har vi ytringsfrihed med et »men«.

At tage Muhammed-tegningerne med kunne betragtes som en kanonisering af en alternativ opfattelse af ytringsfriheden, nemlig ytringsfrihed uden »men«.

Som følge af uenighed om Muhammed-tegningerne valgte professor i forfatningsret, Henning Koch, at trække sig fra udvalget. Det endelige resultat blev, at Muhammed-tegningerne ikke kom med.

Udvalgets arbejde blev offentliggjort den 12. marts 2008. Demokratikanon indeholdt 35 kanon-

punkter, ca. halvdelen internationale, den anden halvdel danske. Det mest bemærkelsesværdige ved demokratikanonen er måske i virkeligheden, at den i tekstvalg på et afgørende punkt bryder med tidligere kanoner, idet den ikke bygger på en bestemt type litteratur, for eksempel religiøse eller skønlitterære tekster, men inddrager forskellige typer. For eksempel henvises der til Rousseaus »Samfundspagten«, til »Den danske Grundlov«, til Mathilde Fibigers »Clara Raphael« og til Hal Kochs »Hvad er demokrati?«

Det er ikke genre men sagen, der har været styrende for udvalget af tekster.

Ifølge udvalget skal kanonlisten hverken opfattes som pensum eller som anvisning på, hvordan man uddanner sig til en god demokrat. Den er først og fremmest tænkt som en inspiration for dem, der ønsker at sætte sig ind i det danske demokrati på et kvalificeret grundlag.

Tre konklusioner

Jeg vil drage tre konklusioner af ovenstående.

Den første konklusion er, at selve kanon-begrebet på det seneste har undergået dramatiske ændringer, som kan sammenlignes med de ændringer, der skete for omkring 200 år siden. Som bekendt var begrebet kanon gennem århund-

reder knyttet til kirken og til religiøse skrifter. Men for omkring 200 år siden blev kanonbegrebet sekulariseret og knyttet sammen med skønlitteratur. Indtil for få år siden var kanon og skønlitteratur to sider af samme sag. *Kulturkanon* bryder til en vis grad med denne tradition. Dog er det først med *Demokratikanon* man kan tale om et definitivt brud med skønlitteraturens hegemoniske status som kanonisk litteratur. Med *Demokratikanon* henvises der til såvel filosofiske tekster, politiske tekster, juridiske tekster som skønlitterære tekster. Dermed er *Demokratikanon* med til at kanonisere faglitteratur og i videre forstand måske med til at opløse det skarpe skel mellem skønlitteratur og faglitteratur.

Den anden konklusion er, at den fornyede interesse for begrebet kanon er udtryk for to tilsyneladende modstridende tendenser, nemlig større betoning af autoritet og refleksivitet. På den ene side er kanonbegrebets genkomst udtryk for en søgen efter synliggjort autoritet, på den anden side er kanonbegrebet blevet et refleksivt begreb. I såvel *Kulturkanon* som *Demokratikanon* fremhæves det, at de på en og samme tid skal betragtes som pejlemærker og som oplæg til diskussion. Kanoniske skrifter synes dermed at have fået en mere tve-tydig rolle end tidligere, idet de både fungerer som autoritative støt-tepiller og som diskursive udkast. Den tredje konklusion er, at konflikterne omkring såvel *Kulturkanon* som *Demokratikanon* viser, at der i arbejdet med udfordring af disse kanoner er rørt ved spændingsfyldte problemstillinger i samfundet. Mens den nye litteraturkanon bygger videre på en kendt tradition (som dog har mistet sin nationsopbyggende funktion), sejlede de to andre kanonbåde ud i et farvand, hvor der strides voldsomt om, hvilken form for identitetspolitik, der skal føres i begyndelsen af det 21. århundrede i Danmark.

Sat på spidsen: Skal den bygge på kulturel assimilation eller politisk integration?

En bevægelse med en historie kan ikke væltes

- om betydningen af Folkevirkes arkiv

Af dr.phil.
adjungeret
professor
Birgitte Possing,
Center for
Komparative
Kulturstudier
ved Københavns
Universitet

Arkivskaberen

I store bunker lå det der. Arkivet efter fem og fyre års arbejde i Folkevirke. Det fyldte en væg, nej næsten to vægge i Edith Loiborgs kælder i huset på Solsortvej på Frederiksberg. Edith Loiborg (1920-2007) havde ringet til mig. Både fordi hun vidste, at jeg arbejdede på en bog om Folkevirkes stifter, kirke- og kulturminister Bodil Koch (1903-1972), og fordi hun blev stadigt mere nervøs for, hvad der skulle ske med de mange papirer, når hun ikke selv var her mere. Edith Loiborg var omhyggelig og trofast over for Folkevirkes eftermæle, som hun havde været det i alle de mange år som sekretær for bevægelsen. Nidkært og loyalt havde hun gemt de papirer, bevægelsen skabte og materialer fra de spor, den satte sig. Hun var den, der skabte Folkevirkes arkiv ved systematisk at gemme og opbevare dets papirer i sit private hjem.

Nu, i september 1997, stod jeg her i hendes kælder, på én og samme gang opløftet og chokeret. Opløftet over at se, hvor meget kildemateriale, der var bevaret om bevægelsen med det sære navn – Folkevirke –

den politiske oplysningsbevægelse for kvinder helt tilbage fra dens grundlæggelse i marts 1944. Chokeret over det kæmpearbejde, der lå foran mig. For nok var bunkerne sirligt ordnet i poser og store kasser. Men de var ikke ordnet, så der kunne søges i bunkerne, ikke pakket eller registreret som arkiv med breve for sig, mødereferater for sig, pjecer i en bunke for sig selv, ligesom heller ikke studiekreds- eller regnskabsmateriale sådan lige kunne identificeres. For slet ikke at tale om manuskripter, medlemslister, rejseberetninger, tryksager og avisudklip.

Foto: Frits Meldgaard.

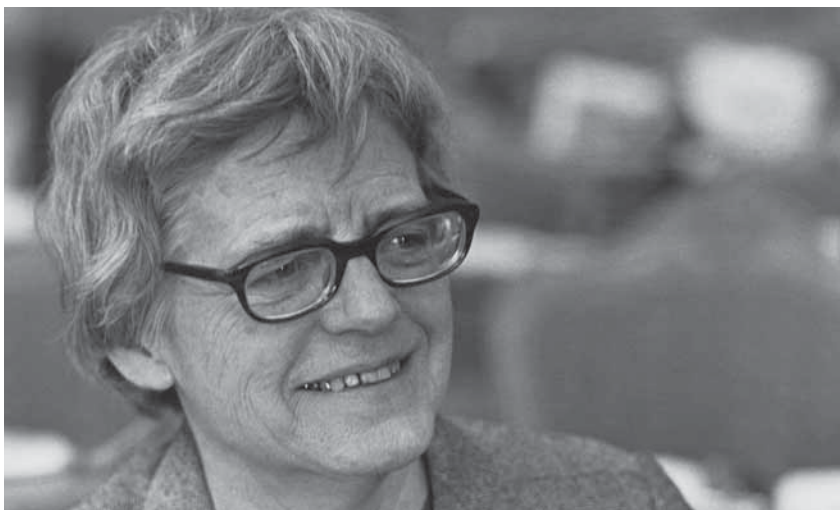

Avisudklippene var det eneste, der lå i eksemplarisk orden, lige til at gå til: De var af Folkevirkes skiftende sekretærer klistret ind i mapper, ordnet år efter år fra 1944 og frem. Fra 1947 ligefrem også ordnet efter et geografisk system, så man kunne følge lokalavisernes omtaler af Folkevirke og dets energiske kvinder. Men uanset den store forskel på, hvordan arkivets grupper var ordnet og registreret, var det der alt sammen, dét materiale, der omfattede alle sporene efter Folkevirke som bevægelse. Arkivalierne dækkede bevægelsens fødsel, opvækst og konsolidering i hele Danmark fra Skagen til Gedser, fra Ærø til Møn og fra Bornholm til Åbenrå og Ribe. Samt dens internationale og grønlandske kontakter og oplysningsarbejde.

Edith Loiborg havde givet en gave til eftertiden. Uden hendes bevidsthed om, at en bevægelses, en begivenheds eller en række personers historie skal dokumenteres for ikke at forsvinde i historiens mørke og glemsel, var dette store arkiv gået tabt. Hun var arkivskaberen.

Et mål om at mobilisere »politisk indifferente Kvinder«

Da Edith Loiborg første gang viste mig denne guldgrube i sin kælder, kendte jeg intet til initiativet, talentet eller organisationen bag Folkevirkes første år. Jeg vidste,

Folkevirkes grundlægger Bodil Koch, som ønskede at give danske kvinder en forståelse for og kendskab til samfundsspørgsmål. Foto: Peer Pedersen, Polfoto.

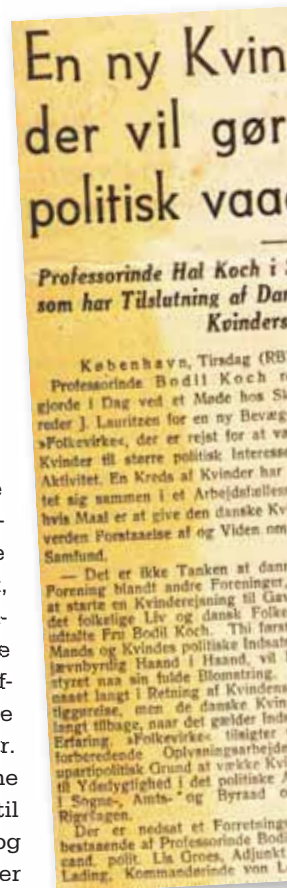
at Bodil Koch havde været med til at starte Folkevirke med det mål at give danske kvinder en forståelse for og kendskab til samfundsspørgsmål, sådan at alle – uanset baggrund og socialt tilhørsforhold – kunne komme til at deltage i det politiske liv i landet. Jeg vidste også, at Bodil Koch og et mig ubekendt antal kvinder havde haft et vis held med at få bevægelsen på skinner med den ambition, at kvinderne skulle sætte præg på demokratiet og det frie samfund, der skulle vokse frem efter besættelsestiden. Jeg vidste også, at Bodil Koch og historikeren Aagot Lading (1909-1963) var kernepersoner i den kreds, der startede Folkevirke, og at de var blevet inspireret til deres feministiske tankegang af den svenske forfatter Elin Wägners bog *Väckerklocka*, der i disse krigsår inspirerede intellektuelle kvinder over hele Europa til at tænke i nye visionære baner, til at turde tro på livet, på indbyrdes menneskelig tillid og et demokratisk fællesskab med mænd, hvor kvinderne var dem, der øste af deres erfaringer og genoprettede magtbalancen i det kønsskæve samfund, som de vestlige demokratier jo også var.

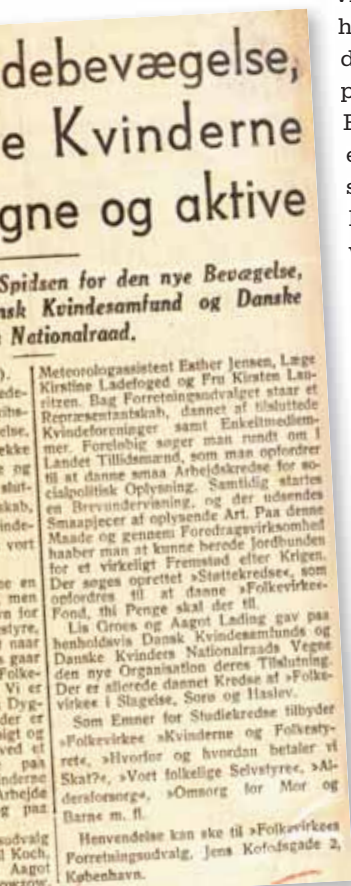
Bodil Koch overtalte Aagot Lading til at oversætte bogen til dansk, mens hun selv skrev forord, og deres fælles værk udkom i Danmark i 1943 under titlen *Ilden Overlever Natten*. Men jeg vidste ikke, hvordan de var kommet fra tanke til handling. Fra idé til en social bevægelse af kvinder, der fik stor gennemslagskraft i alle egne af landet i krigs- og efterkrigsårene. En bevægelse, der for alvor begyndte at skubbe til den manglende balance mellem kønnene i politik. Situationen var den, at kun en meget lille håndfuld årvågne og energiske kvinder havde benyttet sig af muligheden for at få parlamentarisk indflydelse i landet på trods af, at kvinder i Danmark havde haft stemme- og valgret fra 1915. Det irriterede og generede Bodil Koch, der selv blev politisk bevidst og intellektuelt mobiliseret, da Danmark blev besat i 1940. Sammen med sin mand, Hal Koch, havde hun skammet sig over den passivitet, hvormed danskerne lod sig besætte af nazisterne. Skammen og vreden blev kun værre i løbet af krigen: Hal Koch blev udsat for bombeangreb og senere interneret. Nazisterne startede jøde-

aktionen i 1943, det år, hvor den danske modstandsbevægelse også for alvor fik fat i flere danskere. Samtidig viste det danske valg i efteråret 1943, at kvindernes andel af de folkevalgte på tinge faldt helt ned til 1%, mens kvinderepræsentationen havde været på 2-3% før krigen.

Hvad lavede de, kvinderne?, spurgte Bodil Koch ud i offentligheden i en avisartikel i efteråret 1944, da hun første gang kastede sig ud i kritikken af sine medsøstre. Skulle de ikke give deres bidrag til samfundsudviklingen i stedet for blot at være »politisk indifferente«. Jo, de skulle, mente hun. Hvorefter hun sammen med otte andre kvinder startede Folkevirke. Ikke fordi de ville drive kvindepolitik, tværtimod. De var feminister på en anden måde end både de første suffragetter og de senere halvferdser-feminister. De ville have kvinderne til selv at tage stilling til politik, engagere sig og sammen med d'herrer være med til at bestemme:

»Det er en storartet Ting at vide, hvordan en Middagsret med tilstrækkelige Kalorier bliver til, og hvordan man bøder en Strømpe i en udfattig Tid, men der findes en Verden uden for de fire Vægge, en Verden, hvori ikke Manden alene skal være den bestemmende, men hvor Tingene kan faa Lov til at udvikle sig under et Arbejdsfællesskab mellem danske Kvinder og Mænd«, skrev Bodil Koch i avisen. Men hvad gjorde hun så bagefter? Hvordan mobiliserede hun så fak-

tisk alle de andre kvinder? Da procentdelen af folkevalgte kvinder var helt oppe på 5% ved valget i 1945, måtte der jo være sket noget i de mellemliggende år, udover at krigen var slut, tænkte jeg: Havde den kvindemobilisering, som man påstod, at Folke-

virke havde skabt, haft lod og del i det løft af kvinder på tinge? Havde Bodil Koch fået en hel bevægelse sat i gang? Og hvordan da? Hun var formodentlig ikke alene, men hvem gjorde hun det sammen med?

Hvordan fik de skabt et netværk af kvinder midt under besættelsen med kolde vintre, udgangsforbud og mørketid? Hvordan organiserede de sig, hvor og hvordan samlede de mange kvinder fra små og store hjem på landet, i købstæderne og i byerne

over hele Danmark i de sidste krigsåre? Hvordan blev det til en bevægelse, hvorfor fik den navnet Folkevirke, og hvordan blev den modtaget i pressen – og af mændene?

En arkivrotte på jagt efter en kvindebevægelse

Nu stod jeg som arkivrotte foran de bunker, der måske indeholdt svarene på de spørgsmål. Jeg stod også med en ivrig arkivskaber, Edith Loiborg, der gjorde alt for at lette mig arbejdet de kommende

måneder. Vi kunne hjælpe hinanden, og vi indgik en aftale: Hun ville gerne have ordnet, pakket og registreret arkivet efter professionelle standarder. Jeg ville gerne have svar på mine spørgsmål til den bog om Bodil Koch, jeg var i gang med at skrive i min fritid. Det var så heldigt, at jeg netop på det tidspunkt havde delvis orlov fra mit arbejde i 1½ måned. Med en koncentreret indsats kunne jeg gøre noget ved arkivet, hvis jeg måtte arbejde med det i hendes hus. Edith Loiborg nikkede ja og stillede op med al den hjælp og støtte, jeg havde brug for: Jeg kom til hendes adresse hver morgen, vi drak en kop kaffe, hvorefter jeg gik i kælderen og arbejdede, indtil hun kaldte mig op til et måltid mad, et glas vand eller en pause, hvis hun syntes, jeg måtte trænge til det. Eller hvis hun ikke kunne vente med at høre om dagens fund. I pauserne stillede jeg hundredvis af spørgsmål om Folkevirke og den tid, hun kendte til. Hun svarede prompte eller fandt svaret frem til næste dag.

Svaret på mit allerførste spørgsmål om, hvorfor Folkevirke hed Folkevirke og ikke et eller andet spændstigt, der signalerede, at det

var en kvindebevægelse, havde Kate Heilbo og hun selv allerede selv skrevet om nogle år tidligere til 50 års jubilæet i 1994. De otte kvinder, der i krigsårene sammen med Bodil Koch, havde taget initiativet til en »kvinderejsning«, fordi de fandt, at kvinders erfaringer og stemmer måtte repræsenteres i politik, havde haft kvaler med at finde det rette navn til bevægelsen: Navnet måtte ikke skræmme kvinderne bort, det måtte ikke være for feministisk, og der måtte heller ikke kunne laves bogstavforkortelser, som lignede eksisterende politiske bevægelser. De ønskede en bred bevægelse og endte da med Folkevirke, som ikke var perfekt, men dog bedre end så meget andet. Syntes de.

Det syntes deres efterkommere ikke. For dem gav navnet mindelser om »noget med manglebrætter« eller et »hvhøjhem for krigsveveteraner«. Men desværre var navnet ude i pressen og blandt folk, inden miseren kunne rettes. Loiborg og jeg tjekkede historien i arkivet og opdagede, at vi kunne langt mere end det. Vi – og jeg som forsker – kunne stille mange flere spørgsmål, der åbnede arkivet som Aladdin med sin magiske ring hulen ved at gnide på den: Med

Et af de mange avisudklip om Folkevirkes start og Bodil Kochs holdninger.

Folkevirke
SOCIAL OG POLITISK OPLYSNING

MØDET I RAADHUSHALLEN

FREDAG D. 1. JUNI 1945

KL. 18.30

KVINDERNE OG FRIHEDEN

PROGRAM

1. Joachim Andersen: Christian X' Hønnørmarch (Orkestret)
2. Mødets Leder byder Velkommen
3. Fællessang: Det, som lysner over Vangen
4. Folkevirkes Formand, BODIL KOCH, taler
5. Edvard Grieg: Vaaren (Orkestret)
6. En kvindelig Frihedskæmper, BIRGIT SUANING, taler
7. Minister MOGENS FOG taler
8. Subaltern MARJORIE STUBBS taler
Tolk: Adjunkt Asger Løding
9. Skuespillerinden ELLEN MALBERG reciterer
H. C. Andersen: I Danmark er jeg født
Bodil Koch: 9. April
Tove Ditlevsen: 5. Maj
Kaj Munk: Høsten til Norge
10. ELLEN VILHEMOES-ANDERSEN, Formand for
de samv. danske Husholdningsforeninger, taler
11. Fællessang: Tiden kalder
12. Finansminister H. C. HANSEN taler
13. Fini Henriques: Livsglædens Dans (Orkestret)
14. Sekretær NINA ANDERSEN, M.B., taler
15. Afslutning ved Mødets Leder
16. H. C. Lumbye: Kong Georg I' Hønnørmarch (Orkestret)

Mødets Leder: Folkevirkes Næstformand,
M. A. von LOWZOW

Orkestret under Ledelse af GRETHE KOLBE.

Det legendariske møde i Rådhushallen umiddelbart efter Den anden Verdenskrig, hvor flere end 1.000 folkevirkebrugere kunne mødes til deres første stormøde.

spørgsmålet om »hvordan bevægelsen blev til« som dåseåbner, kunne jeg skridt for skridt følge og dokumentere, hvordan Bodil Koch og hendes rejsesekretær i vintermørke, i gårdkøkkener, sogne-, bane- og postgårde, private stuer og på lejede kroer fra den mindste flække til større købstæder, rejste landet rundt og etablerede studiekredse, udgav og videresendte materiale om, hvorfor man betaler skat og med hvilke lande, Danmark havde en aktiv handelsbalance og den slags spørgsmål. De havde også produceret et *Hvem-ved-Hvad-Spil*, som kostede en krone og var lavet som en selskabsleg. Kundskab og lærdom om samfundet skulle leges ind i kvinderne. Materialet ligger i arkivet fra studiekredspjecerne til rejseberetningerne, medlemslisterne og referaterne fra møderne. For ikke at tale om de mange breve. Ved hjælp af

avisudklipsamlingen kunne jeg følge rejserne, fordi både store og små aviser, landsaviser såvel som små lokale provinsaviser skrev indgående om Fru Professorinde Hal Kochs taler, møder og »den varmeste Anerkendelse og Tilslutning« fra tætpakkede møder med hundredvis af fremmødte husmødre og kvinder fra alle typer hjem. Jeg sparede måneders arbejde med at finde aviser frem på Det Kgl. Biblioteks læsesal ved at have samlingen her lige foran mig. Pressedækningen var enorm fra de mange aviser, der fandtes i en tid, hvor der endnu hverken var fjernsyn eller andre elektroniske medier. Den »nye Kvindebevægelse«, som den blev kaldt, bredte sig som en steppebrand, da den lille gruppe kvinder med Bodil Koch i spidsen først havde startet den i oktober 1944. Hvordan det på både dramatisk og velorganiseret vis

gik til, har jeg skrevet og analyseret i min bog *Uden Omsvøb. Et Portræt af Bodil Koch* (2007) i kapitlet »En kvinderejsning – en bevægelse« på siderne 84-113, så den skal ikke gentages her. Dét kapitel og dermed den samtidige sammenhæng og historiske kontekst, som Folkevirke blev rundet af, kunne ikke være skrevet uden arkivet. Arkivskaberen havde givet arkivrotten adgang til at lægge bunden i Folkevirkes historie.

En historie kunne blive til

Den historie kunne ikke have været fortalt uden arkivet. Uden kilder bliver en historie spekulation, gæteri og fiktion. Men kilder, arkiver og arkivalier af alle slags fortæller ikke historie af sig selv. De åbner sig først, når nogen stiller spørgsmål til dem. Men det døde mate-

Under portrætteringen af Bodil Koch måtte jeg selvfølgelig have hendes pionérindsats for Folke-

TELEGRAM		KHF5 SSS KØBENHAVN HOF 5 33 1 1921		Tj. Bem.	
		PROFESSORINDE HALL KOCH		Telegrafstation Hovedtelegrafkont København	
		FOLKEVIRKES HODE RAADHUSHALLEN			
		KØBENHAVN		Dato: 1 JUN 1945	
fr	kl	af	til	af	den
	1931	1945			

MIN HJERTELIGE TAK FOR DEN VENLIGE HILSEN MED HAAD OM AT
 FOLKEVIRKES FØRSTE HODE VIL BLIVE FULGT AF MANGE ANDRE TIL
 GAVN FOR VORT LAND = INGRID ++

virke med. Dermed kunne historien om Folkevirkes første år fortælles for allerførste gang. Den gav samtidig en indsigt i Bodil Kochs karakter, som ingen historiebøger ellers kunne have givet: Vi kendte hendes mod til at gå sine egne veje. Men at hun besad det helt usædvanlige organisationstalent, der skulle til for på blot halvandet år at skabe en kvindebevægelse, Folkevirke, under de sidste krigsårs vanskelige vilkår, dét var noget helt nyt. Selv nedskrevne retningslinjer for, hvordan en studiekreds blev oprettet som en del af bevægelsens organisation, har hun efterladt sig. Den historie kunne hverken være fortalt eller dokumenteret, hvis ikke arkivet havde fandtes. Godt for det. Men selve Folkevirkes historie som sådan er stadig ikke skrevet, ligesom historierne om de mange kvinder, der gav den

betydning eller som den havde betydning for, heller ikke er fortalt. De historier kan fortælles, hvis nogen åbner arkivet med de rette spørgsmål. Den enestående samling af mere end tusinde breve fra kvinder over hele landet gennem mange år kan ikke alene dokumentere, hvordan et netværk bliver til, men også hvilke besværligheder, der skulle overvindes, hvilke spørgsmål, hvilken nysgerrighed og hvilke stridigheder, der opstod undervejs, men også hvilken taknemlighed, der blev udtrykt, når noget lykkedes. Hvad meget gjorde, især i de første år. Der er stadig et hul i dansk historieskrivning, hvad angår både kvindebevægelsesernes, besættelsestidens og efterkrigstidens historie. Det hul blev ikke fyldt i bogen om Bodil Koch. Men arkivalierne ligger der, nye spørgsmål

kan åbne dem, og Folkevirke kan få en plads, også i den officielle historie. Fundamentet er skabt til, at flere og nye historier kan blive til.

Arkivet er bevaret og tilgængeligt for alle. Da jeg efter nogle måneder forlod Edith Loiborgs kælder, var der udarbejdet en registrant over alle hendes arkivalier. Papirerne var sorteret og samlet i grupper efter breve, som igen var ordnet både alfabetisk og kronologisk. En arkivgruppe består af breve og beretninger fra rejsesekretærene, en anden af studiekredsmaterialer, en tredje af protokoller og referater fra repræsentantskabs- og forretningsudvalgsmøder, en fjerde af programmer, en femte af manuskripter, en sjette af papirer fra forskellige projekter og endelig en gruppe af tryksager, herunder den uhyre velordnede avisudklipsamling, der dækker tiden fra 1944-1960. En særlig gruppe dækker presseklip om Bodil Koch fra 1940'erne og frem. Arkivet dækker tiden fra 1943 til 2004 med hovedvægten på de første 40 år. Edith Loiborg var lykkelig over nu at sidde med et nogenlunde ordnet arkiv med dertil hørende registrant, så man kunne dykke ned i det. Endnu lykkeligere blev hun, da vi i 2004, i 60-året for Folkevirkes stiftelse, kunne overdrage Folkevirkes store arkiv til Det Kgl. Biblioteks Håndskriftsamling, hvor det nu er bevaret for al eftertid under arkivnummeret, acc. 2004/10. På Det Kgl. Bibliotek blev den sidste registrering og pakning foretaget af én af deres medarbejdere. Folkevirkes arkiv ligger nu på Slotsholmen i København i 55 arkivæsker, bevaret for al eftertid venter det på at blive brugt på læsesalen af dem, der vil fortælle Folkevirkes lange og mangfoldige historier. Ingen har brugt det efter mig, men nu er også jeg lykkelig over, at andre har chancen.

Folkevirkes stifter i engageret samtale med den amerikanske udenrigsminister John Foster Dulles. Billedet vakte stor opsigt – bl.a. på grund af Bodil Kochs engagement om et aktuelt storpolitisk emne – og hendes tændte cerut. Foto: Erik Petersen, Polfoto.

Rødder som giver livskraft

– om Folkevirkes historiske rolle på den folkeoplysende scene

Af
formand for
Folkevirke
Annemarie Balle

At kende sine rødder er vigtigt for de fleste. Alene det, at der produceres mange tv-udsendelser om mennesker, der forsøger at opspore deres rødder, viser, at emnet optager mange. Der er tale om tv-udsendelser, der sendes i den bedste sendetid, og som trækker rigtig mange seere.

I disse år beskæftiger et stigende antal sig med slægtsforskning. Igen et tydeligt tegn på, at rødderne – ens egen historie – er betydningsfuld.

Også det sproglige billede »at kende sine rødder« er stærkt, for uden rødder ingen vækst.

Men det er ikke kun på det personlige plan, at det er vigtigt at kende sine rødder og have en baggrund og en kontekst for sine aktiviteter. Det har også stor betydning for både foreninger og virksomheder. Gennem det seneste års tid har folkevirkebrugere debatteret Folkevirkes rolle på den folkeoplysende scene. Der har været debat ude i Folkevirkes kredse, i kredsbestyrelserne, på Folkevirkes repræsentant-

skabsmøde og senest på et debatmøde for alle folkevirkebrugere. I den forbindelse blev der stillet bl.a. dette spørgsmål »Hvad er Folkevirkes styrke?«

Her var der stor enighed om, at det netop var, at Folkevirke har en historie. At aktiviteterne i Folkevirke har udviklet sig gennem mere end 65 år.

At man som folkevirkebruger er en del af en historie, hvor fortiden er med til at præge nutiden og kan styrke pejlingen ind i fremtiden.

Mange folkevirkebrugere ser det som en styrke, at der gennem mange år er opbygget et fællesskab. Et fællesskab, som både rækker bagud og fremad, for det er netop kunsten, at et stærkt fællesskab ikke ekskluderer nye folkevirkebrugere. Derfor har Folkevirke også holdt fast i det omkring 65 år gamle slogan, at »Folkevirke er en åben dør« – Alle skal være velkomne, og møderne holdes på tværs af bl.a. sociale, politiske, kulturelle, aldersmæssige og religiøse skel.

Op gennem årene har man i Folkevirke talt om at justere sine vedtægter og ændre på både navn og formål, fordi det kan være svært at profilere sig på henholdsvis et navn, som mange forbinder med »noget hjemstavnsagtigt« eller misforstår og tror, at der fx. bliver sagt »Dannevirke«, »Samvirke«

eller »Folkekirke« og så på en meget bred formålsparagraf. Men hver gang er debatten strandet på, at det er svært at finde noget bedre.

Der har dog været mindre justeringer i vedtægter og formålsparagraf. Men kun justeringer, hvor det oprindelige udgangspunkt er blevet fastholdt samtidig med, at Folkevirkes placering som en folkeoplysende bevægelse på tværs af alle skel er blevet understreget.

Folkevirke i bevægelse

Folkevirke blev startet i maj 1944 med den senere kirkeminister Bodil Koch som primus motor. Bodil Koch besad en smittende energi og formåede at samle ildsjæle omkring sig. Det var alle kvinder, som var aktive forskellige steder i det danske samfund, og netop den bredde sikrede, at Folkevirke lige fra starten blev en folkeoplysende bevægelse, som havde et bredt fokus inden for de sociale, kulturelle og politiske områder. Initiativtagerne lagde vægt på, at Folkevirke skulle have et bredt sigte, og skulle være i bevægelse. Ikke en organisation som kunne risikere at stivne og gro fast i vedtagne holdninger.

Folkevirke understregede i mange år disse synspunkter ved netop at kalde sig en bevægelse. Tidens ordbrug og lovgivningen gjorde, at

Folkevirke i vedtægtsmæssig forstand blev en forening – men i praksis har Folkevirke fastholdt en levende organisation og haft fokus på at udvikle nye typer aktiviteter og undgå at gro fast i succeser.

Det har ikke altid været lige let – og det har krævet meget af folkevirkebrugerne. Men det er også disse krav, som har været med til at sikre inspiration og et levende foreningsliv. Men det har samtidig også været de »tilbud«, som folkevirkebrugere har efterspurgt, når de har talt om, at man i Folkevirke har kunnet få en førstehandsviden – eller som det blev kaldt op gennem 1970'erne »first warning«. At folkevirkebrugere i Folkevirke har kunnet få den tidlige orientering om en spændende udvikling og inspiration til selv at gå videre med emner.

Tanken om den åbne dør har også betydet, at Folkevirke gennem alle årene har været nærmest autonom. Alle, som har accepteret at arbejde inden for Folkevirkes meget vide rammer, har kunnet tage initiativ til folkeoplysende aktiviteter. Det har betydet, at Folkevirkes kredse landet over har oplevet at være både meget store og meget små – og nogle er lukket i årenes løb, mens

nye er kommet til. Set i bakspejlet har udviklingen i alle årene været båret af ildsjæle, som har genereret en udvikling i lokalområdet eller som har trukket større, landsdækkende projekter frem.

Netop fordi Folkevirke arbejder på den særlige måde, oplever Folkevirke også jævnligt, at det er svært lovgivningsmæssigt at få Folkevirke placeret i de rammer, som traditionelle foreninger arbejder på. Det har givet udfordringer – men også sikret den dynamik, som er Folkevirkes særkende.

Ser man på dagens debat og polariseringen i samfundet, er der meget, der tyder på, at Folkevirke har gjort ret i at fastholde en åben dør. Også selv om det ville have været lettere at snævre formålet ind og satse målrettet på en smal målgruppe.

At Folkevirke holder fast på en bredde og på at arbejde på tværs af alle skel har givet alle folkevirkebrugere mange ekstra oplevelser end blot den overordnede overskrift, som aktiviteten er blevet holdt under.

Bredden i deltagerkredsen har betydet, at mange er blevet udfordret på deres holdninger – og også har måttet tage nogle vedtagne opfat-

telser op til revision, fordi der i deltagerkredsen er dukket overraskende synspunkter op. Synspunkter, som man ikke ville være blevet præsenteret for, hvis man alene havde mødtes med deltagere, som man næsten på forhånd vidste, man var enige med. I Folkevirke er der åbne debatter på tværs af alle skel.

Et udgangspunkt, som i dag er blevet vigtigere end nogensinde, hvis vi skal sikre sammenhængskraften i det danske samfund. Med indspil fra debatterne i Folkevirke kan deltagerne på hver deres måde være med til – populært sagt – at tætnes samfundet.

Da Folkevirkebrugerne generelt set er 50+, er Folkevirke også et godt sted at opbygge netværk og sikre sig venskaber den dag, hvor arbejdslivet ophører. Mange har oplevet, at når man stopper med at arbejde, så mangler kollegerne og det sammenhold, som kan dyrkes uden for familiens kreds. Her kan et foreningsliv med plads til socialt samvær være en positiv oplevelse. Det samme gælder for nydanskere, som måske slet ikke kommer ind på det danske arbejdsmarked og derfor har brug for rammer med mulighed for et socialt samvær.

Det er bl.a. med afsæt i denne udvikling, at Folkevirke har haft øget fokus på aktiviteter, som netop kan involvere og inspirere disse grupper og samtidig har en bredde, der kan virke inspirerende på alle folkevirkebrugere.

Det har været grundtanken i alle årene. At Folkevirke ikke skulle give svarene, men derimod give viden og indsigt samt inspirere den enkelte til selv at gå videre og danne sig sine egne meninger.

Selv at tage del i samfundsdebatten.

Folkevirke skal give den enkelte inspiration og viden til at opbygge en platform, som hver især kan bygge videre på.

Kolonihaven

er dybt forankret i danskernes historiske bevidsthed

Interview med anlægsgartner Niels Mann Nielsen

Af
historiker, ph.d.,
Aage Hoffmann

Niels Mann Nielsen (f. 1963) er uddannet anlægsgartner og arbejder i dag som gartner på Frilandsmuseet i Sorgenfri, som er en afdeling under Nationalmuseet.

Hans største fritidsbeskæftigelse er kolonihaven, der ligger i haveforeningen »Stadion« ved Lyngby Stadion i Lyngby-Taarbæk Kommune. Haveforeningen »Stadion« er med sine 85 haver og et samlet areal på 28.000 m² den største haveforening i kommunen. Det første lejemål mellem »Stadion« og kommunen blev indgået den 1. december 1944.

Nyslået kolonihaveejer

- Min kone og jeg købte kolonihaven i 2007. Siden har vi lavet mange forbedringer og desuden opført et drivhus, lavet staudebed, etableret en køkkenhave og des-

uden plantet frugttræer. Vores boligforhold og hensynet til vores to piger, hvoraf den mindste er handikappet, var baggrunden for anskaffelsen, siger Niels Mann Nielsen.

- Der er ingen tradition i min familie for at have kolonihave, skønt min far var landmand fra Jylland og min mor fabriksarbejder. Det har været en gevinst for os at kunne samles med vores familie og bekendte i kolonihaven. Samtidig har vi i haveforeningen fået mange nye venner, hvoraf en del er historisk forankret i stedet, fordi de har kunnet overtage kolonihaven efter deres forældre, da de efter kontrakten har haft forkøbsret til huset.

Tradition og historie

- Gennem mit arbejde på Frilandsmuseet har jeg kunnet videreføre et stykke dansk have-tradition i vores kolonihave. På museet har jeg fortids bondekultur tæt inde på livet, da jeg passer de gamle, historiske haver. Her har vi planter, der rækker tilbage til 1600-tallet og op til 1950. Da landarbejderne i sin tid flyttede til

byerne, tog de deres grøntsager og urter med ind i kolonihaverne. Min egen kolonihave har også fået det historiske islæt, fordi det er lykkedes mig at frembringe fem forskellige, gammelkendte sorter af jordbær fra forskellige steder i landet. Nogen af dem har så fundet vej til nabogrundene i bytte for andre planter, siger Niels Mann Nielsen.

- Baggrunden for, at jeg i dag ved så meget om kolonihavens historie er, at før vi købte kolonihaven, satte jeg mig grundigt ind i kolonihavekulturen og dens historie.

Bevægelsen startede i Ålborg, da der i 1884 blev oprettet haver til arbejderne. Formålet var en slags fattighjælp til selvhjælp mod ledig-gang og at fremme ædrueligheden. I København blev den første kolonihaveforening »Arbejdernes Værn«, startet i 1891. I 1908 dannedes kolonihaveforbundet i København. I 1910 tog socialdemokraten Joseph Jensen initiativ til oprettelse af den første kolonihaveforening, der skulle udgøre et aktiv for arbejder-familien. Først ved indførelsen af 8-timers arbejdsdagen i 1919 kom

Niels Mann Nielsen gør kolonihavens stauvede klar til efteråret. Foto: Aage Hoffmann, 2010.

det egentlige startskud til arbejderklassens forbrug af kultur og fritid.

- Ud over at dyrke frugt og grøntsager til eget forbrug, fik landarbejderne lys og luft, og efterhånden kom der de fleste steder et lille hus på grunden. Man kan sige, at landarbejderkulturen overlevede i kolonihaven. Familielivet, levestandarden og sundheden fik et tiltrængt løft. Man flyttede sig fra en trist, ensformig og alt for lille bolig ud i haven for at komme tættere på landet og for at komme væk fra byen.

- Flertallet havde deres politiske ståsted i Socialdemokratiet, som de tillige var medlem af. Men det politiske var ikke omdrejningspunktet for samværet, men snarere en del af den fælles referenceramme. I takt med forbedringer af levevilkårene for arbejderklassen skiftede havernes funktion fra udelukkende at være nyttehaver, til også at være et rekreativt sted for hele arbejderfamilien. I koloniha-

ven fandt man sammen i et fællesskab ikke alene med familien men også med andre havekolonister. Når det gælder fællesskabet, så er det jo også sådan i dag, forklarer Niels Mann Nielsen.

Arbejdsdeling

- Det samlede mønster er dog noget mere broget end før i tiden. Hos os står jeg for havearbejdet, mens min kone som regel laver maden. Det udendørs malearbejde samt vedligeholdelse af møbler står hun for. Hun prioriterer højt, at kolonihaven er pæn, når hun har sine venner på besøg, især i forbindelse med spisning. Den foregår så mest på sammenskudsbasis.

- Før Danmarks besættelse (1940-45) var det sådan, at mændene havde et udadvendt liv. De deltog i haveforeningens bestyrelsesarbejde, mødtes til øl uden for haven eller samledes på festpladsen. Kvinderne levede deres liv i haven, så deres liv gik faktisk

kun til hækken. Det var meget få kvinder, der fortsatte på arbejdsmarkedet, når de var blevet gift. Som gift tog de sig af huset, børnene og manden. De familier, der boede i kolonihaven om sommeren, fulgte samme mønster som i byen.

Kolonihaven truet

Med en vis bekymring udtaler Niels Mann Nielsen sig om fremtidsudsigterne for kolonihaven i Lyngby.

- Ved årsskiftet 2009/10 luftede den kommende venstreborgmester i Lyngby-Taarbæk Kommune tanken om at flytte de to kolonihaveforenin-

ger »Stadion« og »Lyngen« til Dyrehavegårds jorder for at give plads til et nyt superligastadion. Niels Mann Nielsen mener dog, at kolonihavebevægelsen – der i dag omfatter omkring 62.000 kolonihaver – heraf 40.000 i Kolonihaveforbundet – er så historisk forankret i danskernes kulturelle bevidsthed, at en flytning vil blive vanskelig at gennemføre. Det vurderer han bl.a. ud fra den lov om kolonihaver, der blev vedtaget den 7. juni 2001 under miljøminister Svend Auken (Socialdemokraterne). Loven skal sikre, at kolonihaveområder fortsat kan være en væsentlig del af bybefolkningens muligheder for rekreation og beskæftigelse i fritiden.

Kommunalbestyrelsen kan kun give tilladelse til at nedlægge et varigt kolonihaveområde, hvis væsentlige samfundsmæssige hensyn som fx. opførelse af hospital eller plejehjem gør det nødvendigt at disponere over arealet til et formål, der ikke kan tilgodeses et andet sted i kommunen, og at der inden området ryddes, tilvejebringes et nyt kolonihaveområde, som kan erstatte det område, der nedlægges.

Den historiske praksis

Niels Mann Nielsen læner sig med en vis sindsro op ad, hvad han kalder den historiske aftale af 7. juni 2007. Han hæfter sig desuden ved, at lejeaftalen med kommunen først skal genforhandles i 2016.

- Derimod lurder den fare, at kolonihavefolk over hele landet kan blive

ramt på pengepungen, tilføjer han i samme åndedrag.

Niels Mann Nielsen er klar til efterårets havearbejde i kolonihaven.

Foto: Aage Hoffmann, 2010.

- »Statsforvaltningen Hovedstaden« har fastslået, at markedslejeprincippet vil blive lagt til grund for de nye lejeaftaler med kommunerne (kolonihavegrundene udlejes af kommunerne), efterhånden som de skal genforhandles. Den historiske praksis, der har været gældende i mere end 100 år, har partierne i Folketinget forhåbentlig for øje til den tid, så det ikke bliver markedskræfterne, der skal bestemme, om folk har råd til at beholde deres kolonihave.

- Jeg går ikke ind for, at kommunerne skal stille jorden gratis til rådighed, understreger Niels Mann Nielsen, men bliver der tale om fx. 10.000 kroner i leje om året, som der er lagt op til, vil det især ramme mindrebemidlede børnefamilier og pensionister.

- Hvis kolonihavekulturen fortsat skal blomstre og udgøre et godt kort i kampen for en bedre folkesundhed, må vi fastholde den oprindelige tanke med denne samfundsnyttige friluftsbewægelse, lyder det overbevisende fra Niels Mann Nielsen.

KORT OG GODT...

- 1821: De første haver – der endnu eksisterer – blev anlagt ved Aabenraa.
- 1891: Arbejdere i København tog skridt til de første kolonihaver.
- 1906: De første forsøg på at samle havekolonier i en organisation indledtes i København.
- 1908: Kolonihaveforbundet så dagens lys i København.
- 1913: Forbundet blev landsdækkende med 21 foreninger.
- 1914: 10.000 mennesker besøgte en haveudstilling i København – og det øgede haveinteressen.
- 1916: Fra denne dato bevilgede staten en gratis konsulent for havekolonierne. Denne statskonsulentordning varede ved indtil år 2000.
- 1950: Dette år rundede man 20.000 medlemmer, og man begyndte derfor at opdele i kredse.
- 1992: Siden 1992 har man valgt Årets Havekoloni under stor bevågenhed. I 1996 blev kolonien Skovly valgt – bl.a. fordi man havde integreret bosniske flygtninge i havekolonien.
- 2001: Ny kolonihavelov sikrede, at hovedparten af havekolonierne fik status af varige haver, som dermed kun kunne nedlægges, hvis der blev stillet erstatningsjord til rådighed.
- 2007: Principiel dom i Højesteret bekræftede forbundets ret til at fastsætte bindende vurderingsregler, der hindrede spekulation i kolonihavehuse og løsøre.
- 2008: Der er nu 40.000 haver under forbundet.

Kilde: Kolonihaveforbundet for Danmark

Historiebevidsthed og identitet

I artiklen stilles bl.a. spørgsmålene »Hvad skal vi bruge historien til?« og »Hvordan bruger vi historien?«

Af cand.pæd. og
næstformand
i Folkevirke
Jeanne
Bau-Madsen

Til min fødselsdag får jeg altid en hilsen fra min bror, der gør opmærksom på, at min fødselsdag er nem at huske, da jeg deler min mærkedag med datoen for slaget ved Kosovo Polje (Solsortesletten) i 1389. Desuden var det også den dag i 1914, Ærkehertug Frans Ferdinand blev myrdet i Sarajevo. At dagen for mordet i Sarajevo stadig huskes, kan man måske godt forstå. Men at man husker et slag, der fandt sted i 1389, kan undre. Dette vil jeg komme tilbage til.

I denne artikel stiller jeg følgende spørgsmål: Behøver det enkelte menneske historien som pejlemærker? Er en fælles historie nødvendig for en nations sammenhængskraft, eller er det nok, at vi selv opfatter os som skabt af historie og selv er i stand til at skabe historie?

Historiebevidsthed og personlig identitet

Historiebevidsthed er vigtig for vores fortolkning af fortiden, forståelse af nutiden og håb til fremtiden. Min overordnede forståelse af historiebevidsthed definerer jeg som menneskers bevidsthed om det mulige samspil mellem deres fortidsfortolkning, nutidsforståelse og fremtidsperspektiv. Det indebærer, at der findes en bevidsthed om et sådant forhold. Og at det i sidste instans handler om, at menneskene bedst muligt forstår deres egen placering og mulige rolle i

samfundet. Hvis man ikke formår at opbygge en sikker identitet på grundlag af sin historiebevidsthed, bliver man rodløs og mister troen på en lykkelig fremtid. Og uden forventninger til fremtiden bliver nutiden ligegyldig.

Ethvert menneske har en historiebevidsthed. Den dannes gennem hele livet i forskellige situationer. Mennesket har sin egen historie, sin familiehistorie, har sin private historiebevidsthed, som dannes alle steder og gennem hele livet. Historiebevidstheden er således en del af vores identitet og bliver bestemmende for vores handlinger. Den handler om, at menneskene bedst muligt forstår deres egen placering og mulige rolle i deres dynamiske samfund.

Historiebevidstheden behøver ikke at have noget med en faghistorisk viden at gøre.

De bedste betingelser for dannelsen af en brugbar historiebevidsthed kræver, at man lever i et samfund i udvikling – fx. et demokrati. Hvis samfundet er statisk, forandringer er udelukkede og borgerne uden indflydelse, flyder fortid, nutid og fremtid sammen.

Som sagt udvikles historiebevidstheden hele livet.

For børns vedkommende er det vigtigt at kende familiens historie. Vi har alle hørt sætningen: »Sådan gør vi i vores familie!«

Men hvorfor?

Det er der mange forældre, der glemmer at fortælle. Faktisk er forældre ikke altid særlig gode til at styrke deres børns historiebevidsthed. Det er her bedsteforældrene med fordel kan træde til. De har bedre tid og har fået bearbejdet deres egen historie.

I skolen har man styrket historieundervisningen i de senere år. I folkeskolen har man historie fra 3. klasse, og historie er blevet eksamensfag til folkeskolens afgangsprøve, og på gymnasierne er historie et obligatorisk højniveaufag. Historie er blevet et dannelsesfag, hvor man tager udgangspunkt i elevernes nutid for at gøre undervisningen nærværende og interessant. Nutiden skal perspektiveres gennem en tolkning af fortiden. For at gøre dette må eleverne bibringes en historisk viden og nogle redskaber, så de kan betragte denne viden kritisk.

National identitet

En fælles historie skaber en fælles national identitet. I Danmark er vi blevet opdraget til et nationalt fællesskab gennem kendskab til dansk litteratur, kunst og historie.

Tanken om den rene nationalstat var fremherskende i 1800-tallet, og efter 1864 blev det en del af folkeopdragelsen. På Frederiksborg Slot oprettede man Nationalhistorisk Museum, de danske malere gik ud i den danske natur og malede kæmpehøje og landsbykirker.

Digterne skrev digte om det danske folk, det danske sprog og den danske natur. De blev sat i musik, så alle kunne synge med på de danske sange.

Grundtvig definerede, hvad der skulle til for at tilhøre et folk:

*Til et folk de alle høre,
som sig regne selv dertil,
har for modersmålet øre,
har for fædrelandet ild;
resten selv som dragedukker
sig fra folket udelukker,
lyse selv sig ud af æt,
nægter selv sig indfødsret.*

Billederne, sangene og historien er en del af vores kultur, og den skal vi naturligvis kende. Men efter min mening er det ikke ensbetydende med, at vi ikke kan være kritiske over for de elementer i den, der er nationalistiske. Vi skal være nationale, for så kan vi blive internationale. I dag indebærer dette, at vi bearbejder vores historiebevidsthed i retning af et mere internationalt borgerbegreb.

Solsortesletten

Som et eksempel på, hvordan man andre steder i verden har brugt og bruger historien, har jeg i min indledning nævnt Slaget på Solsortesletten. Denne begivenhed er et eksempel på, hvordan man kan lade en historisk begivenhed, nemlig serbernes nederlag til tyrkerne den 28. juni 1389 på Solsortesletten, være skyld i fjendskab mellem Serbien og Kosovo den dag i dag. I 1300-tallet var Kosovo et politisk, religiøst og økonomisk knudepunkt i Det serbiske Kongerige. Fra denne tid stammer myten om Kosova som Serbiens ur-hjemegn og »hjerterland«. Denne myte har serberne holdt i live siden 1389. Det var i dette slag, at de slaviske kristne indbyggere på Balkan rejste sig mod den osmanniske sultan og led et knusende nederlag. Dette betød en definitiv afslutning på deres selvstændighed århundreder frem. De levede derefter under de muslimske osmannere i omkring 500 år. Serberne har brugt myten som undskyldning for at føre krig i århundreder og har i alle disse år bevaret et had til muslimerne. De har siden 1300-tallet betragtet sig som det folk, der har beskyttet Europa mod islams indflydelse. I 1989 var Slobodan Milosevic præsident i Serbien. Han fejrede 600-årsdagen for slaget på Solsortesletten med en mindetale, som han holdt for omkring en million tilhørere. Mange har set talen som en nationalistisk opsang, mens andre forstod den som en opfordring til, at borgerne i Serbien skulle sætte sig udover nationale uoverensstemmelser. Men under alle omstændig-

heder har denne 600 år gamle historiske begivenhed stadig betydning for mange serbere og alle – gammel som ung – kender datoen 28. juni 1389.

Kosovo Polje monumentet.

Andre syn på historien

Der findes forskellige opfattelser af historiens betydning betragtet i et samtidigt perspektiv. I mellemkrigstiden opstod en bevægelse blandt unge intellektuelle – en bevægelse som vi i dag kender som »de kulturradikale«. De sagde: »at være radikal er at erkende, at ens samfund er gået i stå og gøre en aktiv, kritisk indsats for at skubbe det i bevægelse«. De ønskede at ændre samfundet, arkitekturen og kunsten og anerkendte ikke andre problemer end nutidens. De kulturradikale med Poul Henningsen i spidsen udtalte: »Vi er selv historie«, idet han samtidig kasserede kulturarven fra Goethe og Guldalderen.

Et andet eksempel på et helt andet og anderledes syn på historien er de fundamentalistiske og islamistiske muslimer.

Deres historie begynder med Mohammed omkring år 600. Tiden før bliver betegnet som en tid med anarki og vantro uden interesse for

muslimer. Islams historie underbygger de ved at henvise til et lager af eksempler og anekdoter. De mener således ikke, at historie bygger på menneskers virksomhed. Historien ønsker de helt og aldeles helliggjort ved at påstå, at den ikke er menneskeskabt.

Det opfatter jeg som et meget stort problem, fordi denne såkaldte hellige historie giver grobund for ideologier, der tager udgangspunkt i en fundamentalistisk radikalisme.

Den nødvendige historie

Jeg har i denne artikel prøvet at forklare hvor vigtigt det er, at det enkelte menneske kender sin historie – skaber sin historiebevidsthed – for at få en forståelse af nutiden og et håb for fremtiden.

Historien er ikke bare noget sløret og fjernt noget, men en del af os selv og nogle gange tættere på os, end vi tror.

At vi kan lære af historien, ved vi, men når vi studerer de nationale historier, opdager vi, at det slet ikke er så nemt!

Den nationale historie huskes gennem adskillige generationer – man glemmer ikke, hvem landets fjender er. Når Milosevic kan samle en million tilhørere på Solsortesletten, betyder det, at den serbiske historie kendes.

Vi skaber selv historie hver dag, og det gør, at vi udvikler vores historiebevidsthed og dermed skaber vores identitet. At vi har en nationalbevidsthed gør, at vi har et tilhørsforhold til ligesindede. Det er trygt og godt – vi har lov at være nationale, blot vi ikke er nationalistiske.

Kilder:

- Olivier Roy:
Skakmat. Eirene 1992.
- Jeanne Bau-Madsen:
Historiebevidsthed i flerkulturelt perspektiv. DPU 1995.
- Bernard Eric Jensen:
Hvad er historie. Akademisk Forlag 2010.

I Danmark glemmes man hurtigt

Den tidligere cykelrytter Jørgen Timm peger i dette interview desuden på sammenhængen mellem gravsteder og identitet

Af historiker, ph.d.,
Aage Hoffmann

Jørgen Timm (f. 1942) er uddannet mekaniker og har en driftslederuddannelse inden for landbrug. Før han gik på pension, var han sælger i entreprenørmateriel. Han var i første halvdel af 1970'erne én af Danmarks bedste amatørlandejevsryttere. Han blev danmarksmester i individuelt landevejsløb i 1972, danmarksmester i enkeltstart 1974 og 1976 samt vinder af det prestigefyldte »Stjerneløbet« i 1972 og 1976.

Jørgen Timm er i dag ihærdig motionist på racercykel og mountainbike.

Han finder det tankevækkende, hvor hurtigt vi mennesker bliver glemt. Ja i det hele taget hvor kort tid, vi mindes vore afdøde familiemedlemmer og nære bekendte.

Helte og idoler

- Fra min tid som cykelrytter har jeg et stort arkiv med avisudklip,

Jørgen Timm, 2010.
Foto: Aage Hoffmann.

men det er gemt væk. Og der er stort set heller ingen, der interesserer sig for dem ud over mig selv.

- Min start som cykelrytter var i øvrigt lidt usædvanlig, lyder det fra Jørgen Timm.

- Der var overhovedet ingen i min familie, der interesserede sig for

det. Jeg mødte op i Københavns Cykelklubs lokaler i 1957 og fik at vide, at der ikke var plads til flere, men at jeg kunne komme igen til næste år. Så det gjorde jeg. Min mor syntes, jeg skulle køre cykel løb i en københavnsk klub, for vi boede jo i København.

- Da jeg kørte i begynderklassen og juniorklassen, kendte jeg alle »juniorkongerne«, de var ikke helte, men alligevel idoler jeg så op til. I de små klasser startede vi ved fire-femtiden om morgenen, og når vi så var færdige, ventede vi flere timer ved målet for at se A-klassemens bedste – heriblandt Ole Ritter og Ole Pingel, kæmpe om sejren.

Fra landmand til landsholdsrytter

Noget af det helt specielle ved Jørgen Timms karriere er, at han i en periode holdt op med at cykle, bl.a. fordi han flyttede på landet og siden rejste til Canada. Efter flere års pause fik han kæmpet sig op i eliten (A-klassen).

- Ja, jeg ville være landmand og fik arbejde på et par gårde på Syd-sjælland. Siden tog jeg til Canada i en alder af knapt 20 år. Da jeg kom tilbage til Danmark efter fem år, fik jeg et otte-timers job, men da jeg var vant til at arbejde 16 timer i døgnet, følte jeg, at der var masser af overskydende tid, så racercyklen, der stod med flade dæk og var blevet til ren »historie«, fik påmonteret nyt og bedre grej og kom ud på landevejen igen. Træningen blev sat i system, og Jørgen Timm cyklede hver dag

Jørgen Timm med sin søn Gregers efter sejren i Stjerneløbet 1976.
Foto: Mogens Ladegaard.

100 kilometer til og fra arbejde – og inden længe var han på landsholdsniveau.

Hvad betød den udvikling for dig?

- Det er vel det samme som for dem, der bliver udtaget til fodboldlandsholdet. Man får den der kriller i maven, prøver at opføre sig ordentligt og så giver man den en skalle. Det er en helt bestemt følelse at repræsentere sit land. Man prøver at holde sammen med dem, man kører på hold med.

Sejre og skuffelser

Hvad betød de danske mediers omtale af dig for din selvforståelse?

- Når man møder mandag morgen på arbejde, og alle siger, der står noget godt om dig i avisen, så bliver man glad. Det er noget af min historie, og den gavnede både firmaet og mig, og jeg tror også, det betød noget for de kammerater, jeg arbejdede sammen med. Så det gjorde jo ikke noget, at der var et billede af mig i avisen.

- Den nok største oplevelse var, da jeg blev dansk mester i 1972. Da der manglede 500 meter, tænkte jeg, det her skal du altså vinde. Da jeg kørte over stregen, så var det, som Kim Larsen synger »og alting stod stille i netop det sekund«.

Jørgen Timm vinder danmarksmesterskabet i landevejsløb i Skive 1972.

Det hele bliver et stillbillede, man er ikke sig selv, det er fandeme stort. Og så husker man det igen, når man ser billeder af det.

Kort kendis-effekt

- Men tidligere tiders berømmelse varede ikke længe, for i dag er der stort set ingen, der husker mig. Heller ikke fra cykelsportens verden. Det blev meget tydeligt for nylig, da jeg mødte et hold professionelle ryttere fra Saxo Bank. Der var ingen, der kendte mig. Hvis man vil huskes som cykelrytter, så skal man bo i Italien. Der er de gamle helte stadig populære, selv om de er historie og har været døde i mange år.

Gravsteder og identitet

Da Jørgen Timm i sin aktive karriere var i konkurrence sydpå, be-

søgte han ofte den lokale kirke. Han er imod tanken om at nedlægge kirker og synes det er forkert, at gravsteder bliver fjernet.

- Gravsteder har set med mine øjne noget med identitet at gøre. Det er berigende for mig at komme ind på en kirkegård og tænke på de historier, der ligger her.

- Når jeg går på min lokale kirkegård, så kan jeg gå rundt og genkalde mig minder om personer, jeg har kendt.

- Det, der så undrer mig, er, at nogle vælger at sløjfe gravsteder. Netop fordi gravsteder er så tæt forbundet med identitet, så synes jeg, at når man har købt et gravsted, så bør det stå der til al evighed, ligesom muslimerne og jøderne praktiserer det, kommer det meget sikkert fra Jørgen Timm.

Den sydeuropæiske gravstedskultur adskiller sig fra, hvad vi som danskere er vant til. Her er et eksempel fra den franske by Barjols.

Foto: Aage Hoffmann, 2007.

Man har brug for ikoner

Interview med arkitekt og historiker Poul Flemming Ekstrand

Af historiker, ph.d.,
Aage Hoffmann

Poul Flemming Ekstrand (f. 1935) er uddannet arkitekt og begyndte i en sen alder at læse historie og kunsthistorie. De to studier har været med til at føje nye oplevelser til hans fordybelse i både historie og billedkunsten – og også givet ham en anden tilgang til sine egne dagbogsagtige tegninger og malerier, som han gennem mange år har benyttet til at fastholde sin egen historie.

Jeg betragter tingene som symboler i billedmæssig sammenhæng. Alle genstande i billederne har en symbolsk betydning, sådan vil jeg gerne se på billeder.

Poul Flemming Ekstrand betragter ikke sig selv som billedkunstner, men betoner, at han altid har været meget interesseret i både at tegne og male.

Han er uddannet som arkitekt, men lægger ikke skjul på, at det at tegne og male også fylder meget i hans liv.

Kunst som dagbog

- Det at tegne er en del af min identitet, hvis man skal være akademisk, forklarer Poul Flemming Ekstrand.

Det med at tegne er for mig som at føre dagbog. Jeg har nogle gamle tegninger, og når jeg ser på dem, så er det ligesom at bladre i en gammel dagbog.

Det er din egen historie, du på den måde skriver ned...

- Det er min reaktion på, hvad jeg oplever. Jeg har altid været meget optaget af dyr og af landskabet, det er min historie om landskabets forandring gennem tiderne, den er

Poul Flemming Ekstrand, 2010. Foto: Aage Hoffmann.

jeg ikke blevet færdig med endnu. Landskabet har sin egen historie, hvor min historie så også er vævet ind. Når det drejer sig om historie, skelner jeg mellem den store historie og den lille historie. Jeg hører så hjemme i den lille historie, den personlige historie. Den store historie, det er kunsthistorien, den man kan læse om i bøgerne.

De første hulemennesker, de tegnede de dyr, de gik på jagt efter. Det var noget, de selv havde brug for, når de kom hjem i hulen og fortalte hinanden om, hvad de brugte deres dag til. Hvordan de gik på jagt og hvilket forhold, de havde til dyrene, som de måske var gode venner med, men også som nogle de skulle jage. Dyrene havde en dobbelt betydning i de billeder, de tegnede. Det var deres nutid,

det var deres liv. Det var også nogle erfaringer, de giver videre, nogle situationer, der typisk opstår i mødet med dyrene, når man går på jagt ude i naturen. På en måde er det deres nutid, de registrerer, samtidig er det nogle erfaringer, de giver videre. De bruger historien med henblik på fremtiden for at fortælle deres børn, at sådan forholder det sig. Det er meget brugt det der spørgsmål også i dag: hvem var mine forældre, hvem var min far? Min far gik på jagt, det var hans måde at opretholde slægten på. Det skulle børnene også blive gode til i fremtiden.

Den malte historie

Senere hen i historien har andre bestilt tegninger. Kirken, kongerne, kejserne og paverne har brugt bil-

*»Identitet«.
Akrylmaleri fra ca. 2000.
Malet af
Poul Flemming Ekstrand.*

*»Drømmen om
stemmer i natten«.
Akrylmaleri fra ca. 2000.
Malet af
Poul Flemming Ekstrand.*

ledkunsten og vævet den ind i landskabet.

Kunsthistorikerne har skrevet den store historie, kunstens historie, parallelt med det har den lille historie også fundet sted.

Hvordan er de kunstneriske udtryk blevet brugt gennem tiderne?

- For eksempel kalkmalerierne har for kirken haft den mission at fortælle om bibelhistorien. Halvdelen af de mennesker, der gik i kirke, kunne ikke læse biblen. Kirken har gennem præsternes prækener over billederne haft en stor interesse i at udbrede religionen til almindelige mennesker. Det gav almindelige mennesker en mening med deres liv, gav deres liv en ekstra dimension. Der er forskel fra hulemalerierne op til kalkmalerierne. Hulemalerierne var sådan nogle ikoner, der havde noget med selvforståelse at gøre. De, der malede dem, var deres egne arbejdsgivere. Anderledes var det kirken, der ansatte mestrene til at male.

Det er din udlægning...

- Ja, mit historiesyn, det er mentalitetshistorie eller kulturhistorie, anderledes end den politiske historie om, hvordan man bruger magten. Altså mentalitet og opfattelse af livet.

Kunst og reklamer

Hvordan bruges de kunstneriske symboler af medierne?

- Medierne bruger kunsten med dens symboler i reklamen. Når man er mand, bruger man en slags parfume, er man rigtig kvinde bruger man en anden slags parfume. Her

bruger man billeder af kvinderne fra kunsthistorien med nymfer og gudinder, og til mændene bruger man så helte som Zeus og Jason i reklamens tjeneste. Men kunsten tolker også tiden. Man tror kunsterne er særlig følsomme, så de kan opfatte tidens mentalitet, hvad der er specielt for vores tid.

Der er bl.a. brug for ikoner, forbillede, for at kunne brande varer. Det kan f.eks. være et behov for at kunne bringe associationer med Herkules og Afrodite eller Kleopatra, hvis man bruger den dragt eller de sko. Det handler om fortidens helte, der bliver til nutidens idoler.

I en sen alder har du taget en bachelor i historie.

Har den spillet nogen rolle for din kunstforståelse?

- Ja indirekte, for jeg har studeret bl.a. politisk historie på Københavns Universitet og som sidefag kulturhistorie – herunder mentalitetshistorie, kunsthistorie og religionshistorie – på Odense Universitet. Det har betydet meget for min nysgerrighed omkring billedkunstens historie:

Hvad er kultur?

Hvad er det for noget, som menneskene går og leder efter?

Hvad er det, mennesker hager deres identitet fast i?

Her betyder ikonerne enormt meget også i nutidens reklame.

Som ung var jeg meget optaget af den norske maler Edvard Munch

(1863-1944), som fornyede landskabsmaleriet på den måde, at hans billeder blev psykologiske. Han lærte om Sigmund Freud (1856-1939). Han malede sit forhold til kvindens seksualitet, sit forhold til forældrene og forholdet til sig selv. Hans tidlige billeder var meget mørke, mens hans sene billeder blev lysere, hvilket skete, efter han lod sig behandle af en psykolog i København. På den symbolske måde fortæller hans landskabsbilleder noget om hans personlige udvikling. Blandt andre, der har optaget mig, er den tysk-schweiziske Paul Klee (1879-1940) og den russiske Wassily Kandinsky (1866-1944). Klee fortalte subjektive historier gennem sine meget personlige billeder. Kandinsky var optaget af formelle objektive problemer vedrørende geometriske figurers forhold til hinanden uden det personlige islæt. Begge prøvede de to abstrakte malere og kunstteoretikere at forenkle ting og gøre dem til ikoner.

Billedkunsten har mange grene: På den ene side er der dem, der udøver kunst, og på den anden side dem, der ser på og fortolker kunsten. To forskellige forhold, som kan overlappe hinanden. Modsat den politiske historie, hvor man i høj grad er bundet til kilderne, kan man i kulturhistorien, mentalitetshistorien og kunsthistorien bedre fortolke mere frit.

Inspirerende udfordringer for Folkevirke

– om den nye lov for folkeoplysning og Folkevirkes rolle

Af Folkevirkes næstformand

Jeanne Bau-Madsen

I midten af september gennemførte Folkevirke et inspirationsmøde for folkevirkebrugere landet over. I løbet af temadagen skulle deltagerne bl.a. høre om nogle af de tanker, der skal inspirere politikerne, når den nye folkeoplysningslov skal vedtages. Det er vilkår, som Folkevirke skal arbejde under, derfor er det vigtigt, at Folkevirke i god tid er klar over de politiske tanker og de nye tiltag, der kan ventes.

Der er lagt op til, at den nye folkeoplysningslov allerede skal vedtages her i efterårets løb.

På mødet i Folkevirke fortalte formanden for Dansk Folkeoplysnings Samråd Per Palludan Hansen om det forberedende udvalgsarbejde og gjorde rede for de ændringer af folkeoplysningens vilkår, der har fundet sted de senere år. Først og fremmest er de offentlige tilskud faldet, og deltagerbetalingen steget. Desuden har folkeoplysningens aktører fået konkurrence fra bl.a. VUC, biblioteker og menighedsråd, som ofte har langt flere penge at arbejde med end folkeoplysningens aktører.

Per Palludan Hansen gjorde opmærksom på, at man i folkeoplysningen ofte kun arbejdede med foredrag, debatter og studiekredse. Dette er ved at være gammeldags, mente han. Desuden nævnte han, at aktørerne inden for folkeoplysningen ofte savner anerkendelse af det – ofte frivillige og ulønnede – arbejde, der gøres.

Udvalgets medlemmer havde fået til opgave at finde frem til muligheder, så foreningslivet kunne styrkes, da regeringen mener, at fore-

ningslivet skal være en af grundpillerne i det danske samfund. Derudover er det efter udvalgets mening folkeoplysningens opgave at »sætte mennesket i stand til at begå sig i den tid vi lever i« og at uddanne borgerne i Danmark i »demokratisk medborgerskab«.

Per Palludan Hansen, formand for Dansk Folkeoplysnings Samråd.

Udvalget havde delt fremtidens folkeoplysning op i tre søjler:

1. **Fri folkeoplysning**
2. **Uddannelsesaktør**
3. **Oplysningsformidling**

I **søjle 2** åbner man for samarbejde med kompetencegivende organisationer.

I **søjle 3** foreslår udvalget, at folkeoplysningen kan indgå i samarbejde med stat og kommuner i oplysningskampagner.

Udvalget kommer med fire bud på, hvordan den danske folkeoplysning kan udvikle sig i de kommende år:

• **Ny guldalder:**

Interessen for folkeoplysning vil komme igen af sig selv på grund af samfundets udvikling, så man

kan roligt læne sig tilbage og vente på, at deltagerne kommer strømmende til.

• **Randområder:**

VUC og fitness-centre overtager flere og flere af folkeoplysningens aktiviteter. Foredrag vil i stigende grad blive arrangeret af biblioteker. Med dette billede vil folkeoplysningen langsomt men sikkert rykke ud og blive et randområde, som skal overleve på nicheaktiviteter.

• **Centralisering:**

Folkeoplysningens forskellige aktører bliver nødt til at fusionere ligesom fx. aviser, kommuner og virksomheder. Hver forening kan så specialisere sig.

• **Folkeoplysningen som foregangsaktivitet:**

Folkeoplysningen har været god til at finde nicher. Folkeoplysningen skal se sig som partner med fx. kommunerne. Før har folkeoplysningens aktører bedt deltagerne om at komme til os. Nu skal folkeoplysningens aktører ud fx. på arbejdspladserne og bibliotekerne.

Der er tale om fire meget forskellige bud, og udvalget mener, at den realistiske udvikling bliver en kombination af de fire. Hvilken vægt, de hver især vil få, er det så til gengæld vanskeligt at sige noget sikkert om, lød det fra Per Palludan Hansen.

Per Palludan Hansen pegede på,

at uanset hvordan udviklingen bliver, så vil det være nødvendigt med særlige indsatsområder. Han nævnte disse:

- **Uddannelse:**

Realkompetence for de lavest uddannede.

- **Integration:**

Evt. nedsat deltagerbetaling for flygtninge og indvandrere.

- **Sundhed:**

Forebyggelse og efterbehandling som fx. motion og rygestop.

- **Fleksibel læring:**

Andre læringsformer.

Kommunale værktøjer

Udvalget anbefaler bl.a.:

- Folkeoplysningspolitik.
- Formel og reel brugerindflydelse.
- Stats- og udviklingspulje i stil med den tidligere 5%-pulje.
- Tilskud på lige vilkår. Tilskuddet bør sættes op til minimum 50% af de samlede kursusudgifter, så de foruden leder- og lærerløn også dækker udgifter til fx. annoncer og lokaleleje.

Det ordentlige menneske

Efter denne orientering på lovgivningsområdet lagde professor ved RUC Henrik Jensen op til debat. Han tog udgangspunkt i sin bog »Det ordentlige menneske«. Henrik Jensen definerede det ordentlige menneske som et men-

neske, der anerkender andre mennesker og giver plads. Han pegede på, at vi lever i et individualiseret samfund. Det har givet en mængde muligheder for den enkelte, og har udviklet en rettighedskultur. Oprindeligt havde vi, sagde Henrik Jensen, været en del af en pligtkultur, hvor ingen var i tvivl om, hvad et ordentligt menneske var. Rettighedskulturen er udviklet i forbindelse med oplysningstiden. Det ordentlige menneske forstår, at pligt og rettigheder skal balancere. Professoren efterlyste mere folkelig dannelse og gav herved holden videre til Folkevirke. Efterfølgende var der en livlig debat om Folkevirkes muligheder i fremtiden – en debat, som vil løbe videre ude i Folkevirkes lokale kredse.

FOLKEVIRKE i internationalt selskab

Folkevirke med i EU-støttet projekt om kulturel integration

Folkevirke har gennem de seneste halve snes år arbejdet internationalt i forskellige sammenhænge – bl.a. via EU-støttede projekter. Projekterne har været med til at give Folkevirke spændende og givende input, som har været til gavn for hele organisationen – både på landsplan og i de enkelte kredse.

Det er et stort arbejde at finde frem til de helt rigtige partnere, men det er nu lykkedes for Folkevirke, som netop har taget hul på det nye projekt.

Projektet har arbejdstitlen »Kulturel integration«, og det er et tema, som falder fint i tråd med de integrationsprojekter, som Folkevirke har haft de seneste år, og som vi fortsat arbejder med.

I projektet er der bl.a. fokus på, at Europa bliver mere og mere glo-

baliseret, og at de indre grænser i mange sammenhænge er ved at forsvinde. En udvikling, som kan betyde udfordringer med integration – både socialt, politisk og kulturelt.

For at være med til at dæmme op for en polarisering er det vigtigt at arbejde med dialogen. Netop de fokusområder, som Folkevirke har arbejdet med gennem mange år, derfor har Folkevirke store forventninger til udviklingen af det nye projekt.

I det nye projekt er der partnere fra Tyrkiet, Spanien, Storbritannien, Tjekkiet, Polen og Frankrig. Projektet skal løbe over to år.

Det første møde mellem alle partnere har netop været holdt i Tyrkiet, og her blev det aftalt, at Folkevirke skal være vært ved det næste fællesmøde. **Det skal hol-**

des i København i dagene den 11.-13. februar 2011.

Undervejs skal der holdes flere møder lokalt i hvert partnerland, ligesom der bliver tale om rejser til andre partnerlande.

Da projektet strækker sig over to år, skal der inddrages flest mulige folkevirkebrugere i projektet.

Projektets karakter betyder, at alle ikke nødvendigvis skal være med i alle aktiviteter, men kan engagere sig i netop de dele, som har størst interesse. Det kan være aktiviteter lige fra at kontakte lokale medier, arrangere møder lokalt eller deltage i de større konferencer i Danmark eller udlandet.

Interesserede kan henvende sig til Folkevirke – gerne på e-mail: folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirke vært for internationalt møde

Folkevirke er netop blevet valgt som vært for det næste fællesmøde for partnerne i det store EU-projekt »Kulturel integration«. Mødet skal holdes i København i dagene den **11.-13. februar 2011**. Der kommer deltagere fra alle partnerlandene – Tyrkiet, Spanien, Frankrig, Tjekkiet, Storbritannien og Polen.

Program er under udarbejdelse. Dog lægges der op til bl.a. besøg i Folketinget og på Københavns Rådhus, hvor der begge steder bliver debat med politikere. Desuden forsøger Folkevirke at arrangere et møde med etniske kvinder samt med beboerrepræsentanter i Mjølnerparken.

Interesserede kan kontakte Folkevirke for nærmere information.

Storytelling som kulturbærere

Folkevirkes formand **Annemarie Balle** og researcher **Charlotte Prætorius** har været på en Danida-støttet studietur i Tanzania, hvor fokus har været på **storytelling som kulturbærere**. Desuden har de gennem møder og interviews set, hvordan dele af kulturen kan bevares i et samfund under kraftig forandring.

Dette og meget mere fortæller de om og viser videoklip fra på et møde på Folkevirke **lørdag den 19. februar 2011 kl. 14.00-16.00**.

Af hensyn til det praktiske arrangement er det nødvendigt med tilmelding til Folkevirke **senest den 12. februar 2011** – gerne på e-mail: folkevirke@folkevirke.dk

Danida

UDENRIGSMINISTERIET

Folkevirke arrangerer det litterære og musikalske møde »Kvindestemmer 2011« i JazzHouse, Niels Hemmingsens Gade 10, 1153 København K **lørdag 19. marts kl. 12.30-17.00.**

Ligesom tidligere år arrangeres »Kvindestemmer« i samarbejde med Kvinder i Musik, Dansk Kvindesamfund og Dansk Blindesamfunds Kvinder.

De tidligere år har vi oplevet en stigende interesse for arrangementet og for at sikre, at de mange interesserede kan få en siddeplads, har vi valgt at flytte arrangementet tilbage til JazzHouse, som byder på perfekte rammer til netop denne type arrangement. Som nævnt andet steds i dette blad, bliver der gjort ekstra opmærksom på »Kvindestemmer 2011« allerede på efterårets BogForum, hvor Folkevirke står for et litterært og musikalsk arrangement.

Økonomisk støtte fra bl.a.: Tuborgfondet, Kvinder i Musik og Københavns Musikudvalg.

12.30-12.45:
Velkomst ved **kunsthistoriker og redaktør Lisbeth Tolstrup.**

12.45-13.20:

Forfatter og storsildtsjæger i Tanzania Natasja Illum Berg (1971) tager udgangspunkt i sin bog »Med hensyn til Harry og andre fortællinger«. Har også udgivet bl.a. »Abens hjerte«, »Te i den blå sofa« og »Floder af rød jord«.

13.20-13.55:

Saxofonisten Mette Ott (1962) spiller musik fra sin kommende CD »Prayers for my soul« sammen med **Soma Allpass** (cello), **Caroline Leander** (piano) og **Ann Falden** (laptop m.m.).

13.55-14.30:

Instruktør og teaterleder Kirsten Dehlholm (1945), Hotel Proforma. Kirsten Dehlholm har med sine performances i Hotel Proforma placeret sig som en stærk fornyer af teaterets sceniske sprog.

14.30-15.00: Pause.

15.00-15.35:

Forfatteren Irmelin H.C. Prehn (1986). Kendes fra bl.a. den københavnske og århusianske oplæsnings- og Poetry Slam-scene. Hun debuterede i 2010 med digtsam-

lingen »Nogle ting om inventar og transport«.

15.35-16.10:

Komponist, tekstforfatter og sanger Kendra Lou (1976) optræder sammen med **pianist Simon Linert**. De tager udgangspunkt i deres fælles debut-cd »To the End of the World«.

16.10-16.45:

Dramatiker og forfatter Annegrete Kraul (1953). Er forfatteraktuel med romanen »En meget lykkelig mand« udgivet på Gyldendal i 2010. Blev i 2009 præmieret af Statens Kunstfond for »Open call« – kunst i det offentlige rum.

Café

Der kan købes sandwich, øl, vin, vand, the og kaffe.

Pris

Voksne: 80 kroner.

Unge/studerende: 50 kroner.

Billetter købes ved indgangen. Grupperabat ved grupper over 10 personer.

*Sæt kryds
i kalenderen!*

»Kvindestemmer« i BogForum

På den mangfoldige bogmesse i Forum i København – BogForum – bliver Folkevirke repræsenteret mere tydeligt end tidligere.

Folkevirke er som sædvanlig repræsenteret på standen med De danske Kulturtidsskrifter. Men i år har Folkevirke valgt at satse ekstra. Det sker **søndag den 14. november kl. 11-12**, hvor Folkevirke under overskriften »Kvindestemmer« arrangerer en spændende dialog mellem forskellige udtryksformer. Der lægges ud med en samtale mellem **kulturbedbatter Dorthe Aggergaard** og **forfatteren Julia Butschkow**. Julia Butschkow vil undervejs bl.a. fortælle om sin

kommende bog og læse centrale passager op.

Samtalen bliver senere musikalsk. Det sker, når **saxofonisten Mette Ott** dukker op og først samtaler med kunsthistoriker Dorthe Aggergaard og siden spiller brudstykker fra sin kommende CD. Folkevirke kan tilbyde interesserede at passe Folkevirkes stand alle dage – og naturligvis i særdeleshed søndag formiddag. Til gengæld for en times tid på Folkevirkes stand får man gratis adgang til BogForum.

Interesserede kan maile til: folkevirke@folkevirke.dk, så vi kan få etableret en »vagtliste«.

Tjek vores hjemmeside www.folkevirke.dk for nyttige oplysninger, kommende arrangementer m.m.!

Hverdagens grafik – om arbejdet med Danmarks nye pengesedler

Billedkunstner Karin Birgitte Lund vil fortælle om sit arbejde med at udforme den nye serie af danske pengesedler **onsdag den 17. november kl. 17-19** på Folkevirke, Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal, 1153 København K.

Karin Birgitte Lund er allerede langt med den grafiske formgivning af den nye serie sedler, som kommer til at omfatte kr. 50 – kr. 100 – kr. 200 – kr. 500 og kr. 1.000. Karin Birgitte Lund vil fortælle om de mange hensyn, der skal tages i den grafiske udformning – bl.a. for at give en høj sikkerhed mod forfalskning.

I løbet af foredraget vil Karin Birgitte Lund vise eksempler på de mange detaljer, som mange ikke lægger mærke til i den daglige håndtering af sedlerne.

Efter foredraget, som er gratis, vil Kvindernes Bygning være vært for en let anretning i mødelokalet på 2. sal. Mødet arrangeres i et samarbejde mellem Kvindernes Bygning og Folkevirke.

Af hensyn til det praktiske arrangement er det nødvendigt med forhåndstilmelding – gerne via e-mail: folkevirke@folkevirke.dk.

Sæt kryds
i kalenderen!

Folkevirke i Lyngby inviterer til efterårsmøde i Fuglevad Vandmølle

Introduktion til Puccinis opera »Madame Butterfly« ved cand.mag. Tore Leifer

Folkevirke i Lyngby inviterer til introduktionsmøde om operaen »Madame Butterfly« **lørdag den 20. november 2010 kl. 14-17** i Fuglevad Vandmølle.

Fuglevad Vandmølle ligger ved Mølleåen tæt ved Fuglevad lokalstation (Nærumbanen). Der er mulighed for parkering på Skovbrynet.

Bindende tilmelding til introduktionsmødet, **sen. den 13. november 2010**, kan ske ved henvendelse til:
Lene Hjeds,
Lindehøjvej 12A, 3460 Birkerød,
tlf. 45 81 61 31, lhjeds@hotmail.com

Obs! Begrænset deltagerantal.
Mødet er åbent for alle!

Pris:

80 kr. (ikke-medlemmer betaler 100 kr.). Prisen inkluderer kaffe/te og kage.

Betaling ved indgangen.

Arrangører:

Jeanne Bau-Madsen, tlf. 45 85 65 92
Ella Buck, tlf. 45 82 22 42
Eva Ladekarl, tlf. 45 87 73 77
Jytte Skou, tlf. 45 88 10 37
Doris Thye-Petersen, tlf. 45 81 44 18
Annette Albrecht, tlf. 45 87 43 67
Lene Hjeds, tlf. 45 81 61 31

Om operaen

To kulturer mødes, og sød musik opstår i Puccinis gribende opera om kærligheden mellem en japansk geisha og en amerikansk søofficer. Men naturligvis ender det galt i den opera, der er kendt som tåreperseren over alle. Butterfly må se sig svigtet og alle sine drømme knust.

Forestillingen vil blive opført på Operaen, Store Scene, i perioden **3. december 2010 til 16. april 2011**. Vi anbefaler interesserede selv at skaffe billetter i god tid!

Folkevirke i Roskilde arrangerer temadag:

»Familien under forandring«

Folkevirke i Roskilde arrangerer temadag **den 12. februar 2011 kl. 10.00-16.00**.

Dagen har det overordnede emne »Familien under forandring«.

Temadagen holdes i Himmelev Sognegård, Fynsvej 69, 4000 Roskilde.

Endeligt program er under udarbejdelse.

HERLIGE FERIEDAGE

I skolernes efterårsferie gennemførte Folkevirke en lejr for bedsteforældre og børnebørn. Årets lejr blev holdt på Fyn, hvor vejret viste sig fra sin flotteste side. Høj sol og blå himmel, så vejret satte de bedste rammer for nogle herlige lejrdage. Årets lejr var fyldt helt op med glade deltagere. Aldersmæssigt var spændet stort i år. Hele 81 år var der mellem den ældste deltager og det yngste tvillingepar, som her ses i en hyggelig stund. De mange deltagere sagde »På gensyn næste år!«, da de fredag pakkede soveposerne sammen og fyldt med gode oplevelser rejste hjem.

Der er 81 år mellem Folkevirkes ældste deltager og de yngste – et tvillingepar. Foto: Michael Bruun.

Det lykkedes at samle de mange glade lejrdeltagere til et gruppefoto. Foto: Michael Bruun.

Det sker i Folkevirke i de næste måneder...

REGION HOVEDSTADEN

BORNHOLM

Kontakt:

Marianne Kofod Pedersen,
Svanekevej 32, 3740 Svaneke,
☎ 56 49 21 64

BIRKERØD ØST

Litteraturstudiekreds

Vi mødes hver 6. uge og planlægger fra gang til gang.

Kontakt:

Lis Timmermann,
Nørrevang 1, 3460 Birkerød,
☎ 45 81 37 60

KØBENHAVN

»På Folkevirke«

Niels Hemmingsens Gade 10,
1153 København K.

Landet over
tilrettelægger Folkevirke
møder, foredragsrækker,
studiekredse, temamøder,
kurser og lejre,
hvor alle kan deltage.

Ved redaktionens slutning
forelå der oplysninger
om disse arrangementer.

Mere detaljerede oplysninger
kan fås
ved henvendelse til
Folkevirkes kontor,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K,
telefon 33 32 83 11
(bedst mandage og tirsdage
kl. 9-16)
eller på e-mail:
folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes møder former sig
som åbne debatter
om aktuelle emner,
hvor deltagerne som regel
tager udgangspunkt i et oplæg.
**Folkevirkes møder er åbne
for alle interesserede!**

Folkevirkes Litteraturkreds i København

Mødestedet er Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K.

☎ 33 32 83 11

Vi mødes på torsdage

kl. 12-14.30.

18. november

Debat om Simone de Beauvoirs bog

»Alle mennesker er dødelige«.

9. december

Debat om Karin Lützens bog

»Mors hemmelighed«.

Halvårskontingentet er kr. 200,-

Kontakt:

Britta Poulsen, ☎ 46 36 56 32

KØBENHAVNS VESTEGN

Litteraturkreds

Program 2010

30. november

Bogen »Nancy« af Elsie Johansson.

Fremlægges af Ingelise Olsen.

Dagens digt: Annelise Bohn.

Program 2011

25. januar

Bogen »Apropos Opa«

af Julia Butschkow. Fremlægges af

Annelise Bohn.

Dagens digt: Ingelise Olsen.

22. februar

Bogen »Din næstes hus«

af Jette Kaarsbøl. Fremlægges af

Anne Birthe Kyed.

Dagens digt: Helle Thomsen.

29. marts

Bogen »Kvindernes krig«

af Anna-Katharina Riebnitzsky.

Fremlægges af Ellen Kristiansen.

Dagens digt: Edda Faurholt.

Møderne holdes den sidste tirsdag
i hver måned, kl. 14-17.

Med mindre andet er nævnt,
så holdes alle møder kl. 14 til 17 i
Glostrup Fritidscenter mødelokale 3.

Tilmelding og kontakt:

Ellen Kristiansen, Vegavænget 11,
2620 Albertslund, ☎ 43 64 62 07

LYNGBY

Kontakt:

Jeanne Bau-Madsen, ☎ 45 85 65 92
Ella Buck, ☎ 45 82 22 42

Inger-Lise Højmark, ☎ 45 76 88 19

Eva Ladekar, ☎ 45 87 73 77

Jytte Skou, ☎ 45 88 10 37

Doris Thye-Petersen, ☎ 45 81 44 18

Annette Albrecht, ☎ 45 87 43 67

REGION NORDJYLLAND

FOLKEVIRKE

VESTHIMMERLAND

Med mindre andet er nævnt,
foregår alle møder på Hotel Farsø
kl. 14-16.

Alle er velkomne. Entre samt kaffe/
te med kage, kr. 75,-

Program 2010

6. december

Forstander Erik Sommer,

Nr. Nissum Højskole:

»Den, der mærker græsset gror«.

Fortællinger og sange, der tager

udgangspunkt i den nye

Højskolesangbog.

Program 2011

10. januar

Tidligere leder af Rørbæk Centret

Søren Christensen, Nørager:

»Herfra min verden går«.

Arr. foregår i Thit Salen i Farsø.

7. februar

Sognepræst Anne Røndal Kjeldsen,

Engesvang: »Kærlighedshistorier til
alle tider«.

Generalforsamling efter mødet.

7. marts

Professor Søren Dosenrode,

formand for Kaj Munk

Forskningscentret, Aalborg

Universitet: »Kaj Munk og mod-
standskampen«.

Kontakt:

Formand Kirsten Madsen,

☎ 98 66 30 24

Næstformand Karen Pihlkjær,

☎ 98 66 16 80

Kasserer Inga Roed,

☎ 98 67 82 23

Sekretær Marie Iversen,

☎ 98 66 30 94

Best.medlem Esther Poulsen,

☎ 98 63 61 34

Best.medlem Lone Nørgaard,

☎ 98 65 82 57

Best.medlem Kirsten Bækhoj,

☎ 98 66 18 06

Best.medlem Inger Poulsen,

☎ 98 67 82 89

Vesthimmerlands Litteraturkreds
Kredsen mødes i Dronning Ingrid Hallen, Farsø, hvor alle møder starter kl. 14.00, med mindre andet er anført.

Annie Christensen leder møderne.
Kontakt:
Studiekredsleder Annie Christensen,
☎ 98 67 71 31
Formand Kirsten Madsen,
☎ 98 66 30 24

REGION MIDTJYLLAND

HERNING

Alle møder foregår på torsdage fra 14 til ca. 16 på Kulturellen, Nørregade 7, lokale »Lille festsal«. Man er meget velkommen 1/2 time før møderne. Der kan i pausen købes kaffe i caféen.

Hvert arrangement koster for medlemmer kr. 25,- og for ikke-medlemmer kr. 40,-. Medlemskontingent er for et år kr. 100,-.

11. november

Lektor Jørgen Grimstrup, Viborg fortæller om bogen »Laurids«.

18. november

Sygeplejerske Ina Gitte Lillevang, Ringkøbing: Et filmforedrag om »En dag på Hospice«.

25. november

»Halvdan Rasmussen i ord og toner« ved højskolelærer Lillian Hjort-Westh, Åkirkeby

Kontakt:

Kredsleder Jytte Nielsen,
☎ 97 12 31 90
Inga Laugesen, ☎ 97 21 56 26
Inge Birthe Jensen, ☎ 20 73 08 89
Dora Helt, ☎ 97 12 56 58
Grethe Madsen, ☎ 97 11 69 70

HOLSTEBRO

Kontakt:

Karen Margrethe Madsen,
☎ 97 41 40 92

REGION SYDDANMARK

ODENSE

Litteraturkredsen fortsætter

Kontakt:

Ida Hansen, ☎ 66 11 23 71

REGION SJÆLLAND

ROSKILDE

Folkevirke i Roskilde indbyder til **samtalekreds** i litteratur. Møder i kredsen holdes på tirsdage i Sankt Maria Salen, Frederiksborgvej 2, Roskilde, kl. 14-16.30, hvis ikke andet er anført. Medlemmer af Folkevirke i Kbh. betaler et årligt engangsbeløb på kr. 100,-. Ikke-medlemmer af Folkevirke i Kbh. betaler et årligt

engangsbeløb på kr. 200,-. Herefter er prisen pr. gang inkl. kaffe/te kr. 35,-.

16. november

Dette møde holdes i Danske Banks foredragssal med indgang fra Palæstræde: Karin Lützens bog »Mors hemmelighed« ved forfatteren.

7. december

Nordahl Griegs bog »Ung må verden endnu være« ved Joan Lønborg.

Program 2011

11. januar

Marina Nemats bog »Fængslet i Teheran« ved Birgit Andersen.

1. februar kl. 13.30

Generalforsamling.

Derefter Jette Kaarsbøls bog »Din næstes hus« ved Ester Aagaard.

12. februar

Folkevirke i Roskilde arrangerer temadag den 12. februar 2011 kl. 10.00-16.00. Dagen har det overordnede emne »Familien under forandring«.

Temadagen holdes i Himmelev Sognegård, Fynsvej 69, 4000 Roskilde.

Endeligt program er under udarbejdelse.

1. marts

Julia Butschkows bog »Apropos Opa« ved Britta Poulsen.

22. marts

Ib Lumholt om »Moderskikkelser i ny dansk litteratur«. (Ida Jessen »Børnene«, Christine Hesselholdt »I familiens skød« og Katrine Marie Guldager »Så er vi så her«).

12. april

Haldor Laxnes' bog »Verdens Lys« ved Kirsten Grosen.

Kontakt:

Formand Annette Molin,
☎ 46 35 09 31
annette.molin@mail.dk
Kasserer Britta Poulsen,
☎ 46 36 56 32
britta.poulsen@privat.dk
Sekretær Bente Laursen,
☎ 46 35 66 18
bente_l@youmail.dk
Kirsten Rudfeld,
☎ 46 35 68 91
rudfeld@webspeed.dk
Ester Aagaard,
☎ 46 75 75 41
esteraagaard@cybercity.dk
Birgit Andersen,
☎ 46 78 74 96
birgit.andersen@it.dk
Inger Margrethe Christensen,
☎ 46 35 64 45
imc@ruc.dk

UDLAND

GRØNLAND

Folkevirke i Nuuk

Kontakt:

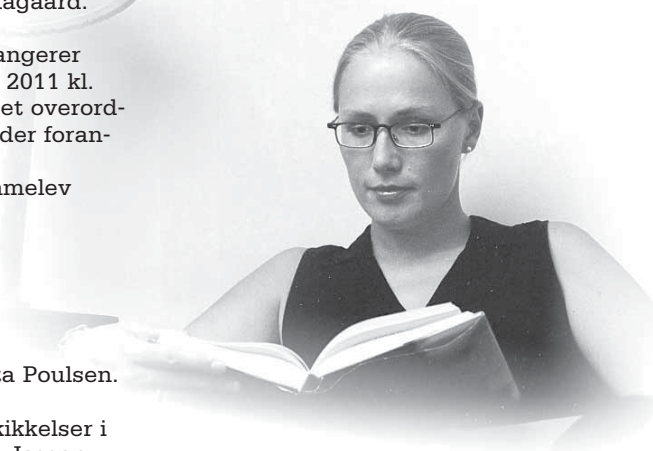
Rebekka Olsvig,
Jens Kreutzmann Aqq 30,
postboks 575,
3900 Nuuk, Grønland

USA

Folkevirke Appleseed

Kontakt:

Meg & Anthony Smith,
30 Adriance Avenue,
Poughkeepsie, New York,
12601 USA

Har du lyst til at **opleve** ting på en ny måde og foretage tværsnit i debatten på en anderledes og overraskende måde, så er Folkevirke et bud på et spændende debatforum. Folkevirke har specialiseret sig i at arrangere **debatmøder**, **studiekredse** og **kurser** landet over.

Folkevirke har kredse flere steder, og de planlægger aktiviteter lokalt, mens Folkevirkes kontor i København planlægger større møder i samarbejde med interesserede, som brænder for en god idé.

Har du en **god idé**, men savner praktisk hjælp til at få den gennemført, så ring til Folkevirke og få en snak med oplysningskonsulent Susanne Tarp eller få tilsendt Folkevirkes tidsskrift. Du kan også læse nærmere om Folkevirke på www.folkevirke.dk

FOLKEVIRKE,
Niels Hemmingsens Gade 10,
1153 København K,
tlf. 33 32 83 11,
folkevirke@folkevirke.dk

– HVERDAGENS DEMOKRATI –

Folkevirke har i sommerens løb arbejdet på at udvikle et nyt projekt i samarbejde med Folkevirkes korttidsansatte medarbejder Desiré Hatungimana, som har en afrikansk baggrund.

Folkevirkes nye projekt har fået overskriften »Hverdagens demokrati«. Projektet gennemføres på Nørrebro Aktivitetscenter Sankt Joseph, Griffenfeldsgade 44, 2200 Nørrebro i dagene den **27. og 28. november 2010**.

Sigtet med projektet er at afdække nogle af de problemer, som nydanskere – især afrikanere – møder, når de kommer til Danmark. Gennem dialog, oplysning og debat vil vi sætte ord på problemerne samtidig med, at vi i løbet af projektet vil afdække, hvordan misforståelser opstår ud fra den kulturelle baggrund, vi alle møder med. I løbet af weekenden den 27. og 28. november vil deltagerne med ord, sang, dans og musik formidle deres kultur.

Det foreløbige program ser således ud:

Lørdag den 27. november

Kl. 14.00:

Velkomst ved Folkevirkes formand Annemarie Balle, som præsenterer Folkevirke, og derefter vil Folkevirkes næstformand Jeanne Bau-Madsen præsentere projektet.

Kl. 14.15:

Præsentation af deltagernes organisationer i ord og toner.

Kl. 15.00: Kaffe.

Kl. 15.30:

Hvad er skandinavisk demokrati? Foredrag af Jeanne Bau-Madsen.

Kl. 16.15:

Foreningsdanmark.

Foredrag af en foreningsguide.

Kl. 17.00:

Dansk eventyr fortalt af storyteller Ann Mari Urwald med efterfølgende debat.

Kl. 18.30:

Etnisk middag.

Kl. 20.00:

Kunstnerisk dialog med dans, sang og musik.

Kl. 22.00:

Slut.

Søndag den 28. november

Kl. 10.00:

Indledning af Jeanne Bau-Madsen. Sammenfatning af lørdagens oplevelser og debatpunkter.

Kl. 11.00:

Foredrag ved sygeplejerske Regitze Jensen: Tabuer inden for sundhedsområdet.

Kl. 12.30:

Etnisk frokost.

Kl. 14.00:

Gruppearbejde.

Kl. 15.30:

Sammenfatning og afslutning.

Kl. 16.00:

Afslutning.

TILMELDING SENEST DEN 24. NOVEMBER 2010.